

อปฺปมาทวคฺค วณฺณนา มยา (วฺจฺจเต)

สามาวตี วตฺถุ มยา (วฺจฺจเต).

อปฺปมาโท อมตํ ปทนต์ติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา โภสมฺพึ
อุปนีสฺสาย โฆสิตาราเม วิหรนฺโต สามาวตีปมฺขานํ ปญฺจนํ อิตฺ
ถีสฺถานํ มาคนฺทียปมฺขานญจ ตสฺสา ปญฺจนํ ฅาติสฺถานํ มรณพฺย
สํ อารพฺภ กเถสิ ฯ ตตฺตฺรายํ อนุปฺพุพฺพิกา:

สองกษัตริย์ออกบวช

(หน้า ๑-๓ อปฺปมาโท อมตํ - หตฺถี ปลาเปตฺวา วสิฯ)

อตีเต “อลฺลกปฺปรฏฺเจ อลฺลกปฺปราชา นาม เวฏฺฐทีปกรฏฺเจ
เวฏฺฐทีปกราชา นามาติ อิเม เทว ทหฺรกาลโต ปฏฺฐาย สหายกา
หุตฺวา เอกาจริยกุลฺเล สิปปํ อุกฺคณฺหิตฺวา อตฺตโน อตฺตโน ปีตฺนํ
อจฺจเยน ฉตฺตํ อุตฺสาเปตฺวา ทสทสโยชนิเก ฏฺฐเจ ราชานอ อเหสุ ฯ
เต กาเลน กาลํ สมากนฺตฺวา เอกโต ติฏฺฐนฺตา นิสีทนฺตา นิปชฺชนฺตา
มหาชนํ ชายมานญจ มียมานญจ ทิสฺวา ปรโลกํ คจฺจนฺตํ
อนุกจฺจนฺโต นาม นตฺถิ, อนฺตมโส อตฺตโน สรีร์ปิ; สพฺพํ ปหาย
คนฺตพฺพํ, กิณฺโน ฃรราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามาติ มนฺเตตฺวา รัชฺชานิ
ปฺตุตฺตทารสฺส นียฺยาเทตฺวา อีสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวณฺตปฺปเทเส
วสนฺตา มนฺตยีสฺสุ “มยํ รัชฺชํ ปหาย ปพฺพชิตา, น ชีวีตฺถุ อสฺกโกนฺตา,
เต มยํ เอกฏฺฐาเน วสนฺตา อปพฺพชิตสทิสฺสาเยว โหเม; ตสฺมา วิสฺสุ
วสิสฺสาม: ตวํ เอตสฺมี ปพฺพเต วส, อหํ อิมสฺมี ปพฺพเต วสิสฺสามิ;
อนวทฺตมมาสํ ปน อฺโปสฺถทิวเส เอกโต ภวิสฺสามาติ ฯ อถ เนสํ

เอตทโทสิ “เอวंपิ โน คณสงคณิกาว ภวิสสตี, ตवं ตว ปพพเต
อคุคิ ชาเลยยาสิ, อหं มม ปพพเต อคุคิ ชาเลสสามิ; ตาย
สญญาช อตฺถิภาवं ชานิสสามาติ ฯ เต ตถา กรีสฺสุ ฯ

อถาปรภาเค เวฏฺฐทีปกตาปโส กาลัง กตฺวา มหเสกฺโข เทวรา
ชา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ ตโต อทฺตมาเส สมฺปตฺเต, อคุคิ อทิสฺวา
อิตโร “สหายโก เม กาลกโตติ อญฺญาสิ ฯ อิตโรปิ นิพฺพตฺตกฺข
ณฺเวย อตฺตโน เทวสิรี โอลเเกตฺวา กมมํ อุปฺชาเรนฺโต เนกฺขมฺมโต
ปฏฺจาย อตฺตนา กตฺกิริยํ ทิสฺวา “อิทานาหํ คนฺตฺวา มม สหายกํ
ปสฺสิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา ตสฺมिํ ขณฺเ ตํ อตฺตภาवं วิชหิตฺวา
มคฺคมุพฺหปฺริโส วิย ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ
อญฺญาสิ ฯ อถ นํ โส อาห “กุโต อากโตสตีติ ฯ มคฺค-มุพฺหปฺริโส
อหํ ภนฺเต ทฺวโรโต ว อากโตมฺหิ, ก็ ปน ภนฺเต อโย อิมสฺมिํ จาเน
เอกโก ว วสตี, อญฺเวยปี โกจิ อตฺถิตี อาห ฯ “อตฺถิ เม เอโก
สหายโกติ ฯ “กุหิ โสตีติ ฯ “เอตสฺมिํ ปพพเต วสตี, อุโปสถทิวเส
ปน อคุคิ น ชาเลสิ, นฺน มโต ภวิสสตีติ ฯ “เอวํ ภนฺเตติ ฯ “เอว
มาวุโสตีติ ฯ “อหํ โส ภนฺเตติ ฯ “กุหิ นิพฺพตฺโตสตีติ ฯ “เทวโลเก
มหเสกฺโข เทวราชา หุตฺวา นิพฺพตฺโตสฺมิ ภนฺเต, ‘อโย ปสฺสิสฺสามีติ
ปน อากโตมฺหิ, อปี นฺ โข อโยยานํ อิมสฺมिํ จาเน วสนฺตานํ โกจิ
อุปฺททโว อตฺถิตีติ ฯ “อาม อาวุโส, หตฺถิ นิสฺสาย กิลมามีติ ฯ “ก็
ปน โว ภนฺเต หตฺถิ กโรนฺตีติ ฯ “สมฺมชฺชนฺญจาเน ลณฺทํ ปาเตนฺติ,
ปาเทหิ ปหริตฺวา ปสฺสุ อฺทฺธรฺนฺติ; สฺวาหํ ลณฺทํ จทฺเทนฺโต ปสฺสุ
สมํ กโรนฺโต กิลมามีติ ฯ “ก็ ปน เตสํ อนาคมนํ อิจฺฉถาติ ฯ
“อามาวุโสตีติ ฯ “เตนหิ เตสํ อนาคมนํ กริสฺสามีติ ตาปสฺส หตฺถิกนฺต

วิณญเจว หตถิกนตมมตถจ อทาสี; ททนุโต จ ปน วิณาย
 ติสโส ตนุติโย ทสเสตวา ตโย มนุเต อุกคณหาเปตวา “อิมํ ตนุตี
 ปหริตวา อิมสฺมี มนุเต วุตเต, นีวตติตวา โอลเเกตุปี อสกุโกนตา
 หตถิ ปลายนุติ; อิมํ ตนุตี ปหริตวา อิมสฺมี มนุเต วุตเต, นีวต
 ตติตวา ปจฺจโต โอลเเกนตา ปลายนุติ; อิมํ ตนุตี ปหริตวา อิมสฺมี
 มนุเต วุตเต, หตถิ ยุตปติ ปิฎฺฐิ อุปนาเมนุโตอจจตติ อจิกฺขิต
 วา, “ยํ โว รุจฺจติ, ตํ กเรยยาถาติ วตฺวาตาปสํ วนฺทิตฺวา ปกุกามิ
 ฯ ตาปโส ปลายนมนุติ วตฺวา ปลายนตฺนุตี ปหริตวา หตถิ ปลาเปต
 วา วลี ฯ

พระเจ้าอุเทนกับนักษัตรลึงค์

(หน้า ๓-๖ ตสฺมี สมเย - สมคฺคสํวาสํ วลีสุฯ)

ตสฺมี สมเย โกสมฺพิยํ ปฺรนุตโป นาม ราชา อโหสิ ฯ โส
 เอกทิวสํ คพฺภินิยา เทวียา สทฺธิ พาลาตปํ ตปฺปมาโน อากาสตเล
 นิสีทิ ฯ เทวี รณโณ ปารุปนํ สตสฺหสฺสคฺฆนิกํ รตฺตกมฺพลํ ปารุปีตฺวา
 นิสินฺนา รณฺณา สทฺธิ สมฺลลปฺมานา รณโณ อํกุลิตฺโต สต-
 สหสฺสคฺฆนิกํ ราชมุทฺทิกํ นีหริตฺวา อตฺตโน อํกุลियํ ปิลนฺธิ ฯ ตสฺมี
 สมเย หตถิลิงคฺสกุโณ อากาเสนาคจฺจนุโต เทวี ทิสฺวา ‘มํสเปสีติ
 สลฺยาย ปกฺเข วิสฺสชฺเชตฺวา โอตฺริ ฯ ราชา ตสฺส โอตฺรณสทฺเทน
 กิโต อุกฺกจาย อนฺโตนิเวสนํ ปาวีสิ ฯ เทวี ครุคพฺภตฺตาย เจว
 กิรูกฺษาทิกตฺตาย จ เวเคน คนฺตุํ นาสกฺขิ ฯ อถ นํ โส สกุโณ
 อชฺฌปฺปตฺโต นขปฺลชเร นิสีทาเปตฺวา อากาสํ ปกฺขนฺธิ ฯ เต
 กิร สกุณา ปฺลจฺจนํ หตถินํ พลํ ธาเรนฺติ; ตสฺมา อากาเสน

เนตฺวา ยถารุจิตฺตฺวานเน นิสิตฺตฺวา มํสํ ขาทนฺติ; สปิ เตน
 นียมานา มรณภยภีตา จินฺเตติ “สจาทํ วิรวิสฺสามิ, มนุสฺสสทฺโท
 นาม ตีรจฺฉานคตํ อฺพเพชฺชิโย; ตํ สุตฺวา มํ จทฺเทสฺสติ,
 เอวํ สนฺเต, สท คพฺเภณ ชีวิตกฺขมฺ ปาปฺณิสฺสามิ; ยสฺมี ปน
 จาเน นิสิตฺตฺวา มํ ขาทิตฺตํ อารภิสฺสติ, ตตฺร นํ สทฺทํ กตฺวา
 ปลาเปสฺสามีติ ฯ สอ อตฺตโน ปณฺทิตตฺยา อธิวเสสิ ฯ ตทา จ
 หิมวณฺตปฺปเทเส โถกํ วทฺตฺติว มณฺทปกาเรน จิตฺโต เอโก
 มหานิโครฺธ โหติ ฯ โส สกฺโณ มิคฺรฺปาทีนํ ตตฺถ เนตฺวา ขาทติ;
 ตสฺมา ตํปี ตตฺถเว เนตฺวา วิฆฺปนฺตเร จเปตฺวา อาคตมคฺคํ
 โอลเกสิ ฯ อาคตมคฺโคโลกนํ กิร เตสํ ฐมฺมตา ฯ ตสฺมี ขณ
 เทวี “อิทานิ อิมํ ปลาเปตฺตํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา อฺโภ หตฺถ
 อุกฺขิปิตฺวา ปาณิสทฺทลฺเจว มุขสทฺทลฺจ กตฺวา ตํ ปลาเปสิ ฯ
 อถสฺสา สุริยตฺถกฺมนกาเล คพฺเภ กมฺมชวตา จลีสฺสุ ฯ สพฺพทิสฺสา
 คชฺชนฺโต มหาเมโฆ อฏฺฐหิ ฯ สุขฺเข จิตฺยา ราชมहेสิยา “มา ภาย
 อยฺเยติ วจฺนตฺตํปี อลภฺมานาย ทฺกฺขปเรตฺยา สพฺพรตฺตี นิตฺทา
 นาม นาโหสิ ฯ วิภายฺมานาย ปน รตฺติยา, วลาหวิกโม จ
 อรฺณฺคฺคฺมนลฺจ ตสฺสา คพฺภาวฏฺฏจฺฉานลฺจ เอกกฺขณฺเยว อโหสิ ฯ
 สอ เมฆอตุลฺจ อรฺณฺคฺคฺมนอตุลฺจ คเหตุว ชาตตฺตา ปฺตฺตสฺส
 “อฺเทโนติ นามมกาสิ ฯ

อลลภปฺตาปสฺสปี โข ตโต อวิทุเร วสนฺนฺจํ โหติ ฯ โส
 ปกฺติยา วสฺสทิวเส สีสฺกเยน ผลาผลตฺถาย วนํ น ปวิสฺติ, ตํ
 รุกฺขมฺลํ คนฺตฺวา สกฺเณน ขาทิตมฺสํ อฏฺฐิ อหริตฺวา โภฏฺฏตฺวา

รส์ ปจิตฺวา ปิวติ; ตสฺมา ตํทิวสํปี “อฏฺฐิ อหริสฺสามิติ ตตฺถ
 คนฺตุวา รุกฺขมุเล อฏฺฐิ ปฺริเยสนฺโต อุปฺริ ทารกสทฺทํ สุตฺวา
 โอลิเกนฺโต เทวี ทิสฺวา “กาสิ ตฺวนฺติ วตฺวา, มานุสิมฺหิติ, “ กถํ
 อาคตาสีติ, “หตฺถิลิงฺคสฺกฺเณน อาเนตฺมฺหิติ วุตฺเต, “โอดฺราติ อาห ๖
 “ชาติสมฺภเวโต ภายามิ อฺยยาติ ๖ “กาสิ ตฺวนฺติ ๖ “ขตฺติยาติ ๖ “อหํปี
 ขตฺติโยวาติ ๖ “เตนฺหิ ขตฺติยมาຍํ กเถหิติ ๖ โส กเถสิ ๖ “เตนฺหิ
 อารุຍฺห ปฺตฺตํ เม โอดาเรหิติ ๖ โส เอเกน ปสฺเสน อภิรุหณฺมคฺคํ
 กตฺวา อภิรุหิตฺวา ทารกํ คณฺหิตฺวา, “มา มํ หตฺถเณ นฺุปีติ วุตฺเต,
 ตํ อจฺจุปีตฺวา ว ทารกํ โอดาเรสิ ๖ เทวีปี โอดฺริ ๖ อถ นํ อสฺสมปทํ
 เนตฺวา สีลเกทํ อกตฺวา ว อนุกมฺปาย ปฏฺิขคฺคิ, นิมฺมกฺขิกมธฺุ
 อหริตฺวา สลฺยชาตฺสาลี อหริตฺวา ยาคฺุ ปจิตฺวา อทาสิ ๖ เอวํ
 ตสฺมํ ปฏฺิขคฺคนฺเต, สฺวา อปฺรภาเค จินฺเตสิ “อหํ เนว อาคตมคฺคํ
 น คมฺนคฺคํ ชานามิ, อิมินาปี เม สทฺธิ วิสฺสาสมตฺตํปี นตฺถิ;
 สเจ ปนายํ อมฺเห ปหาย กตฺถจิ คมิสฺสติ, อุโภปี อิเชว มรณํ
 ปาปฺุณิสฺสาม, ยงฺกิลฺยจิ กตฺวา อิมสฺส สีลํ กิณฺหิตฺวา, ยถา มํ
 น มฺลจตฺ, ตถา กาคฺุ วฏฺฏตีติ ๖ อถ นํ ทฺุนฺนิวตฺถทฺุปฺปารุตฺทสฺสเนน
 ปโลเกตฺวา สีลวินาสํ ปาเปสิ ๖ ตโต ปฏฺุจาย เทวปี สมคฺคสฺวาทํ วสฺสีสุ ๖

อุเทนกุมารยกทัพช้าง

(หน้า ๖-๘ อถกทิวสํ - อุเทนสฺส อุปฺตฺติ๖)

อถกทิวสํ ตาปโส นกฺขตฺตโยคํ โอลิเกนฺโต ปฺรนตฺปสฺส นกฺขตฺต
 ปีพนํ ทิสฺวา “ภทฺเท โกสมฺพิยํ ปฺรนตฺปราชฺา มโตติ อาห ๖ “กสฺมา
 อຍຍ เอวํ วเทสิ, กิณฺเต เตน สทฺธิ อามาโต อตฺถีติ ๖ “นตฺถิ ภทฺ

อุปสงกมิตฺตติ, ตฺวํ ตสฺส ปิฎฺฉิยํ นิสินฺโนว คนฺตฺวา รชฺชํ
 คณฺหาหิตี ฯ โส มาตาปิตโร วนฺทิตฺวา ตถา กตฺวา อากตฺสฺส
 หตฺถิโน ปิฎฺฉิยํ นิสิตฺตฺวา ตํ กณฺเณ มนฺตฺยิ “อหํ โกสมฺพิยํ
 ปรนฺตปรณฺโณ ปุตฺโต, เปตฺตีกํ เม รชฺชํ คณฺหิตฺวา เทหิ สามิตี ฯ
 โส ตํ สุตฺวา “อเนกานิ หตฺถิสหฺสฺสานิ สนฺนิปตฺนฺตฺตฺติ หตฺถิรํ
 รวิ ฯ อเนกานิ หตฺถิสหฺสฺสานิ สนฺนิปตฺตึสุ ฯ ปฺนุ “ชิณฺณหตฺถิ
 ปฏฺิกกมฺนฺตฺตฺติ รํ รวิ ฯ ชิณฺณหตฺถิ ปฏฺิกกมฺมึสุ ฯ ปฺนุ อติตรฺรณฺา
 หตฺถิ นีวตฺตฺนฺตฺตฺติ รํ รวิ ฯ เตปิ นีวตฺตึสุ ฯ โส อเนเกหิ
 โยธหตฺถิสหฺสฺเสหฺเว ปรึวฺโต ปจฺจนฺตคํมํ ปตฺวา “อหํ รณฺโณ
 ปุตฺโต, สมฺปตฺตึ ปตฺถยมาฺนา มยา สทฺธิ อากจฺจนฺตฺตฺติ ตโต ปฏฺจาย
 มนฺุสฺสสฺงคหํ กโรฺนฺโต คนฺตฺวา นครํ ปรึวาเรตฺวา “ยฺุฑฺธํ วา
 เม เทนฺตุ รชฺชํ วาตี สาสนํ เปเสตี ฯ นาคฺรา อาหํสุ “มยํ เทวปี
 น ทสฺสาม, อมฺหากํ หิ เทวี ครุคพฺภา หตฺถิลิงคสฺกฺเณน นีตา,
 ตสฺสา อตฺถิภาวํ วา นตฺถิภาวํ วา น ชานาม, ยาว ตสฺสา
 ปวตฺตึ น สฺโณม, ตาว เนว ยฺุฑฺธํ ทสฺสาม น รชฺชนฺติ ฯ ตทา
 กิร ตํ ปเวณิรชฺชํ อโหสี ฯ ตโต กุมารโ “อหํ ตสฺสา ปุตฺโตติ
 วตฺวา เสนาปตฺิอาทึนํ นามานิ กเถตฺวา ตถาปี อสทฺทหนฺตฺานํ
 รตฺตกมฺพลยจ มุทฺทิกยจ ทสฺเสตี ฯ เต ตํ รตฺตกมฺพลยจ มุทฺทิกยจ
 สยฺขานิตฺวา นิกฺกงฺขา หุตฺวา ทฺวารํ วิวริตฺวา ตํ รชฺเช อภิสึยจึสุ.

อัย ตาว อุเทนสฺส อุปฺปตฺติ ฯ

สองฝั่งเมียบินทางไปหาอาชีพ

(หน้า ๘-๑๐ อุลลกปปรฎเจ- กโรนุตี วลีฯ)

อุลลกปปรฎเจ ปน ทุพภิกุเข อุปปนเน, ชีวิตุ อสกุโกนุโตเอ
 โโก โกตุหลโก นาม มนุสโส กาลี นาม ตรุณปุตุตฺ ตํ ภริยํ อา
 ทาย โกสมพิยํ คนุตฺวา ชีวิสสามาติ ปาเถยยํ คเหตุวา นิกุขมิ ฯ “อหิ
 วาตกรโเคน มหาชเน มรณเต, นิกุขมีติปิ วทนุติเยว ฯ เต คจจนุ
 ตา, ปาเถยเย ปริกุชีเณ, ขุทาภิกุตา ทารกํ วหิตุํ นาสกุชีสุ ฯ อถ
 สามิโก ปชาปตี อาท “ภทเท มยํ ชีวนุตา ปุน ปุตุตฺ ลภิสสาม
 , ฉทเทตฺวา นํ คจจมาติ ฯ มาตุ หทยํ นาม มุทุกํ โหติ; ตสฺมา
 สาท อาท “นาหํ ชีวนุตเมว ปุตุตฺ ฉทเทตฺ สกุชีสสามิติ ฯ “อถ
 ก็ กโรมาติ ฯ “วาเรน นํ วหามาติ ฯ มาตา อตฺตโน วาเร ปุ
 พทามํ วีย นํ อุกุชิตฺวา อูเร นิปชชาเปตฺวา องฺเกน วหิตฺวา ปิตุ
 เทติ ฯ ตสฺส ตํ คเหตุวา จปีตจปีตฺฎจาเน ฉาตกโตปิ พลวตรา
 เวทนา อุปปชชิตฺ ฯ โส ตํ ปุนปฺปุนํ อาท “ภทเท มยํ ชีวนุตา ปุตุตฺ
 ลภิสสาม, ฉทเทม นนุติ ฯ สापิ ปุนปฺปุนํ ปฏิกุชิตฺวา ปฏิวจัน
 นาทาสี ฯ ทารโก วาเรน ปรีวตฺติยมาโน กิลนุโต หตฺเถ ปิตุ นินุททายี ฯ
 โส ตสฺส นินุททายนภาวํ ญตฺวา มาตริํ ปุโรโต กตฺวา เอกสฺส
 คจจสฺส เหมจฺจา ปณฺณสนฺนเร ตํ นิปชชาเปตฺวา ปายาสี ฯ มาตา
 นินุตฺติตฺวา โอลิเกนุตี ปุตุตฺ อทิสฺวา “สามิ กุหิ เม ปุตุโตติ
 ปุจฺฉิ ฯ “เอกสฺส เม คจจสฺส เหมจฺจา นิปชชาปีโตติ ฯ “สามิ มา
 มํ นาสยิ, ปุตุตฺ วินา ชีวิตุํ น สกุชีสสามิ, อาเนหิ เม ปุตุตฺนุติ
 อูร์ ปหริตฺวา ปรีเทวิ ฯ อถ นํ นินุตฺติตฺวา อาเนสิ ฯ ปุตุโตปิ
 อนฺตรามคฺเค มโต โหติ ฯ อิติ โส เอตฺตเก จาเน ปุตุตฺ ฉทเทตฺวา

ตสส นิสฺสนุแทน ภวนฺตเร สตฺต วาเร ฉทฺทฺทิตฺ ๑ ปาปกมมํ นามेतํ
 “อปฺปกนฺติ นาวมณฺณิตพฺพํ ๑ เต คจฺจนฺตา เอกํ โคปาลกฺลํ ปาปฺณิสฺสุ ๑

ตํทิวสยจ โคปาลกสฺส เชนฺมจฺคลํ โหติ ๑ โคปาลกสฺส เคเห
 นิพทฺธํ เอโก ปจฺเจกพฺทฺธโร ภูณชฺติ ๑ โส ตํ โภเชตฺวา มจฺคลมกาสิ ๑
 พหุ ปายาสโ สปฏิยตฺโต โหติ ๑ โคปาลโก เต อาคเต ทิสฺวา “กฺุโต
 อาคตตฺถาติ ปุจฺฉิตฺวา สพฺพํ ปวตฺตํ สุตฺวา มุทฺธาติโก กฺุลปฺตฺโต
 เตสฺส อณฺุกมฺปํ กตฺวา ปหฺนฺเตน สปฺปิณา ปายาสํ ทาเปสิ ๑ ภริยา
 “สามี ตยิ ชีวฺนฺเต, อหํ ชีวามิ นาม ทิฆมฺรตฺตํ อุโนทโรสิ,
 ยาวทตฺถํ ภูณชาติ วตฺวา สปฺปิณา สทฺธิํ ตทภิมฺขณฺณเวว กตฺวา
 อตฺตนา มนฺทสปฺปิ โลกเมว ภูณชิ ๑ อิตโร พหุ ภูณชิตฺวา
 สตฺตมฺภจฺทิวเส ฉาตตาย อาหารตณฺหํ ฉินฺทิตฺุํ นาสกฺชิ ๑ โคปาลโก เตสํ
 ปายาสํ ทาเปตฺวา สยํ ภูณชิตฺุํ อารภิ ๑ โกตุหฺลิกโก ตํ โอลเณนฺโต
 นิสฺสิตฺวา เหมจฺจาปีเจ นิปนฺนาย สุนฺชียา โคปาลเกน วณฺเณตฺวา
 ทิยมานํ ปายาสปฺณฺทํ ทิสฺวา “ปฺุณฺณวตฺยํ สุนฺชี นิพทฺธํ เอวรฺูปํ
 โภชนํ ลภตฺตี จินฺเตสิ ๑ โส รตฺติภาเค ตํ ปายาสํ ชีราเปตฺุ
 อสฺกโกนฺโต กาลํ กตฺวา ตสฺสา สุนฺชียา กุจฺฉิสฺมี นิพพตฺติ ๑
 อถสฺส ภริยา สรฺริภิจจํ กตฺวา ตสฺมีเยว เคเห ภตฺตี กตฺวา
 ตณฺุทฺลนาฬิ ลภิตฺวา ปจิตฺวา ปจฺเจกพฺทฺธสฺส ปตฺเต ปตฺติจฺจาเปตฺวา
 “ภนฺเต ทาสสฺส โว ปาปฺุณาตฺติ วตฺวา จินฺเตสิ “มยา อิเชว วสิตฺุ
 วณฺเณติ, นิพทฺธํ อยโย อิธาคจฺฉติ, เทยฺยธมฺโม โหตุ วา มา วา,
 เทวสิกํ วนฺทนฺตี เวยฺยาวจจํ กโรนฺตี จิตฺตํ ปสาเทนฺตี พหุ ปฺุณฺณ
 ปสฺวิสฺสามิติ สว ตตฺเถว ภตฺตี กโรนฺตี วสิ ๑

สุนัซตายเพราะอาลัยในพระปัจเจกพุทธเจ้า
(หน้า ๑๐-๑๒ สัป โข- น จิรั จตุวา จวิฯ)

สัป โข สุนชี ฉฎเจ วา สตตเม วา มาเส เอกเมว กุกุรุ
 วิชายี ฯ โคपालโก ตสส เอกเชนุยา จิรั ทาเปสิ ฯ โส นจิสเสว
 วฑุฒิ ฯ อตสส ปจเจกพุทุธ ภูยชนุโต นิพทุธ เอก ภูตตปิณท์
 เทติ ฯ โส ภูตตปิณท์ นิสสาย ปจเจกพุทุธ สิเนหมกาสี ฯ โคपालโก
 นิพทุธ เทว วาเร ปจเจกพุทุธสส อุฎจัน ยาคี ฯ โส คจจนุโตปี
 อนตรามคเค วาลมิกฎจันเน ทณฺฑน คจเจ จ ภูมิญจ ปหริตวา
 “สฺสูติ ติกขตฺตํ สทฺทํ กตฺวา วาลมิกะ ปลาเปสิ ฯ สุนโขปี เตน
 สทฺธี คจจติ ฯ โส เอกทิวสํ ปจเจกพุทุธ อาท “ภนฺเต ยทา เม
 โอกาโส น ภวิสสติ, ตทา อิมํ สุนขํ เปเสสสามิ; อิมสส
 ปหิตสญญาเนน อากจเจยยาถาติ ฯ ตโต ปฎจาย อนอกาสทิวเส
 “คจจ ตาต อยฺย อานะหิตี สุนขํ เปเสสิ ฯ โส เอกวจเนเนว
 ปกขนุทิตฺวา สามิกสส คจจภูมิโปถนฎจันเน ติกขตฺตํ ภูสฺสิตฺวา
 เตน สทฺฑน วาลมิกานํ ปลายนภาวํ ญตฺวา ปาโต ว สริรปฺปฏิชคคณํ
 กตฺวา ปณฺณสาลํ ปวิสิตฺวา นิสินฺนสส ปจเจกพุทุธสส วสนฎจัน
 คนฺตฺวา ปณฺณสาลาทฺวาเร ติกขตฺตํ ภูสฺสิตฺวา อตฺตโน อากตภาวํ
 ชานาเปตฺวา เอกมนฺเต นิปชชติ ฯ ปจเจกพุทุธ เวลํ สลลภฺเขตฺวา
 นิกขนฺเต, โส ภูสฺสนุโต ปุโรโต ปุโรโต ว คจจติ ฯ อนตรนฺตรา
 ปจเจกพุทุธ ตํ วิมฺสนุโต อญฺญํ มคคํ ปฎิปชชติ ฯ อตสส ปุโรโต
 ติริยํ จตฺวา ภูสฺสิตฺวา อิตรมคคเมว นํ อารोเปสิ ฯ อเถกทิวสํ
 อญฺญํ มคคํ ปฎิปชชิตฺวา เตน ปุโรโต ติริยํ จตฺวา วารिय-
 มาโนปี อนิวตฺติตฺวา สุนขํ ปาเทน อปนุทิตฺวา ปายาสี ฯ สุนโข

ตสฺส อนิวตฺตนาภาวํ ฌตฺวา นิวตฺติตฺวา นิวาสนกณฺเณ ํสฺสิตฺวา
 อากทฺตฺมนุโต อิตฺรมคฺคเมว นํ อารุเปตฺติ ฯ เอวํ โส ตสฺมึ พฺลวสฺสึเนหํ
 อุปฺปาเทสฺสิ ฯ ตโต อปรภาเค ปจฺเจกพฺพุตฺตสฺส จีวรํ ํสิริ ฯ อถสฺส
 โคปาลโก จีวรวตฺถานิ อทาสฺสิ ฯ ตเมนนํ ปจฺเจกพฺพุตฺตอ อาท “อาวุโส
 จีวรณฺนาม เอกเกน ทุกฺกรํ กาคฺตุํ, ฆาสุกฺกฺจฺจํ คณฺตฺวา กาทฺสฺสํมิตฺติ ฯ
 “อิเชว ฆนฺเต กโรธาสฺสิ ฯ “น สกฺกา อาวุโสตฺติ ฯ “เตนหิ ฆนฺเต
 มา จิรํ พหิ วสฺสิตฺถาสฺสิ ฯ สุนฺโข เตสํ กถํ สุนฺนุโต ว อญฺจาสฺสิ ฯ
 ปจฺเจกพฺพุตฺตอ “ตฺถิฏฺจ อุปาสกาสฺสิ โคปาลกํ นิวตฺตทาเปตฺวา เวหาสํ
 อพฺภุคฺคณฺตฺวา คณฺธมาทนาภิมุโข ปกฺกามิ ฯ สุนฺขสฺส ตํ อากาเสน
 คจฺจนฺตํ ทิสฺวา ภุกฺกริตฺวา จิตฺตสฺส, ตสฺมึ จกฺขุปรถํ วิขหนฺเต,
 ททຍံ ผลิตํ ฯ (เปสฺสทตฺถาจรียปฺตุตฺโต) (ขนฺธปญฺจกํ)

ตฺริจฺจานา นามเต อฺชฺชชาติกา โหนฺติ อกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก;
 มนุสฺสา ปน อญฺญํ ททฺยเณ จินฺเตนฺติ, อญฺญํ มุขเณ กเถนฺติ; เตเนวาท “คหนํ
 เหนํ ฆนฺเต ยทฺธิทํ มนุสฺสา อุตฺตานํ เหนํ ฆนฺเต ยทฺธิทํ ปสฺสวตฺติ ฯ
 อิติ โส ตาย อฺชฺชทฺธิจฺจิตฺตํ อกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ตาวตฺตีสกฺวเน
 นิพฺพตฺโต อจฺจราสทสฺสปริวฺโต มหาสมฺปตฺตํ อนฺุโถสิ ฯ ตสฺส
 กสฺสจฺจิ กณฺณมุเล มนฺตยนฺตสฺส สทฺโท สอพฺสโยชนฺญจฺจํ พฺรตฺติ,
 ปกตฺติกถาสทฺโท ปน สกถํ ทสฺโยชนสทฺสสํ เทวณฺครํ จาเทตฺติ ฯ
 เตเนวสฺส โฆสกเทวปฺตุตฺโตติ นามํ อโหสิ ฯ “กสฺส ปเนส นิสฺสนฺุโทตฺติ;
 ปจฺเจกพฺพุตฺตอ เปเมน ภุกฺกรณฺสฺส ฯ โส ตตฺถ น จิรํ จตฺวา จวิ ฯ

เหตุทำให้เทพบุตรเคลื่อน ๔ อย่าง

(หน้า ๑๒-๑๔ เทวโลกโต หิ เทวปุตฺตา - ชาตทาร์กั คณฺหิตฺวา เอหิตฺฯ)

เทวโลกโต หิ เทวปุตฺตา “อายุภฺยเณ ปุณฺณภฺยเณ อาหารภฺยเณ โภเปนาติ จตฺตฺหิ การเณหิ จวนฺติ ฯ ตตฺถ เณ พหุํ ปุณฺณภฺยเณ กตฺ โหติ, โส เทวโลกเ อูปฺชชิตฺวา ยาวตายุํ จตฺวา อูปฺรฺปริ นิพฺพตฺตติ: เอวํ อายุภฺยเณ จวติ นาม ฯ เณ ปริตฺตํ ปุณฺณภฺยเณ กตฺ โหติ; ตสฺส ราชโกฏฺฐจาการเ ปกฺขิตฺตํ จตฺตฺปณฺจนาพิมตฺตํ วิย ฐณฺณํ อนฺตราว ตํ ปุณฺณภฺยเณ จียติ, อนฺตราว กาลํ กโรติ: เอวํ ปุณฺณภฺยเณ จวติ นาม ฯ อปฺโร กามคฺเณ ปรีภฺยชฺมาโน สติสมฺ โมเสน อาหารํ อปรีภฺยชิตฺวา กิลนฺตกาโย กาลํ กโรติ: เอวํ อาหารภฺยเณ จวติ นาม ฯ อปฺโร ปฺรตฺส สมฺปตฺตี อสหนฺโต กุชฺฉิตฺวา กาลํ กโรติ: เอวํ โภเปเน จวติ นาม ฯ อัย ปน กามคฺเณ ปรีภฺยชฺนฺโต มฺหฺจสฺสติ หุตฺวา อาหารภฺยเณ จวติ ฯ จวิตฺวา จ ปน โภสมฺพิยํ นครโสภินิยา กุจฺฉิสฺมํ ปฏฺิสนฺธี คณฺหิ ฯ สา วิชฺชาตทิวเส “กั เอตฺนฺติ ทาสี ปุจฺฉิตฺวา, ปุตฺโต อยฺเยติ วุตฺเต, “หนฺทฺ เช อิมํ ทาร์กั กตฺตรสฺสฺเป อารฺเปตฺวา สงฺการกฺเณ ฉนฺทฺเทหิตฺติ ฉนฺทฺทาเปสิ ฯ นครโสภินิโย หิ ธีตรํ ปฏฺิชคฺคณฺติ น ปุตฺตํ; ธีตรา หิ ตาสํ ปเวณิ ฌภฺยติ ฯ ทาร์กั กากาปี สุนฺขาปี ปรีวาเรตฺวา นิสฺสึทฺสฺ ฯ ปจฺเจกพฺุทฺเต สิเนหฺปปฺภวสฺส ภฺกฺกกรณฺสฺส นิสฺสฺนฺเทเน เอโกปี อูปคฺนฺตุํ น วิสฺหิ ฯ ตสฺมึ ฆเณ เอโก มนฺุสฺโส พหิ นิกฺขนฺโต ตํ กากสฺนฺขสนฺนิปาตํ ทิสฺวา “กัณฺุ โข เอตฺนฺติ ตตฺถ คจฺฉนฺโต ทาร์กั ทิสฺวา ปุตฺตฺตฺสึเนหํ ปฏฺิลภิตฺวา “ปุตฺโต เม ลทฺุโรติ เคหํ เนสิ ฯ

ตทา โสสมพิกเสฏฐี ราชกุล คจจนุโต ราชนิเวสนโต
 อากจจนุตํ ปุโรหิตํ ทิสวา “กั อจกรีย อชช เต ตติกรณ-
 นกขตตโยโค โอลโกโตติ ปุจฉิ ฯ “อาม มหาเสฏฐิ, อมหากั
 กิมณณํ กิจจนุติ ฯ “ชนปทสส กั ภวิสสติ อจกรียาติ ฯ “อณณํ
 นตติ, อิมสมํ ปน นคเร อชช ชาตทารโก เชฏฐกเสฏฐี ภวิสสตีติ ฯ
 ตทา เสฏฐิโน ภรียา ครุคพภา โหติ; ตสฺมา โส สีมํ เคหํ ปุริสํ
 เปเสสิ “คจจ ชานาหิ นํ วิชตา วา โน วาติ, “น วิชตาติ
 สุตฺวา ราชานํ ทิสวา เวเคน เคหํ คนฺตฺวา กาลี นาม ทาสี
 ปกโกสิตฺวา สหสฺสํ ทตฺวา “คจจ อิมสมํ นคเร อุปฺธาเรตฺวา,
 สหสฺสํ ทตฺวา อชช ชาตทารกํ คณฺหิตฺวา เอหีติ ฯ

นางกาลีนำทารกโหมสกไปให้โคเหยียบ

(หน้า ๑๔-๑๕ सा उपธारेन्ती तं — तुष्णमानसो तं केहं नेति)

สา อุปธारेन्ती तं केहं คนฺตฺวา ทารกํ ทิสวา “อัย ทาร
 โโก กทา ชาโตติ คหปตานี ปุจฉิตฺวา, “อชช ชาโตติ วุตเต,
 อิมํ มยหํ เทหีติ เอกํ กหาปณํ อาที กตฺวา มุลํ วทฺฒเนนตี
 สหสฺสํ ทตฺวา ตํ อาเนตฺวา เสฏฐิโน ทสฺเสสิ ฯ เสฏฐี “สเจ เม ธี
 ตา ชายิสฺสตี, ตาย นํ สทฺธี นิเวเสตฺวา เสฏฐิจฺ्ञานสฺส สามีกํ
 กริสฺสามิ; สเจ เม ปุตฺโต ชายิสฺสตี, มาเรสฺสามิ นนฺติ จินฺเตตฺวา นํ
 เคเห กಾರೆสิ ฯ อถสฺส ภรียา กติปาหจฺเจเนน ปุตฺตํ วิชายี ฯ
 เสฏฐี “อิมสมํ อสตี มม ปุตฺโต เสฏฐิจฺ्ञานํ ลภิสฺสตี, อิทาเนว
 ตํ มาเรตุํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา กาลี อามนฺเตตฺวา “คจจ เช วชโต
 คุณนํ นิกขมนเวลาย วชทฺวารมชฺเฒ อิมํ ติริยํ นิปชฺชาเปหิ, คา

วิโย นั มหุทธิตวา มาเรตฺตสนฺติ, มหุทนามทฺทณภาวํ ปนสฺส ญตฺวา
เอหิตฺติ อาท ๑ สฺวา คนฺตฺวา, โคปาลเกณ วชทฺวาเร วิวฏฺมตฺเตเยว, ตํ
ตถา นิปชฺชาเปตี ๑ โคคณเชฏฺฐโก อุตฺโท อญฺญสฺมึ กาลเ สพฺพปจฺฉา
นิกฺขมนฺโตปี ตํ ทิวสํ สพฺพปจฺฉํ นิกฺขมิตฺวา ทารกํ จตฺตุนํ
ปาทานํ อนฺตเร กตฺวา อฏฺฐาตี ๑ อเนกสฺตา คาวิโย อุตฺตสฺส เทว
ปสฺसानิ ฌํสนฺติโย นิกฺขมึสฺสุ ๑ โคปาลโกปี “อัย อุตฺโท ปุพฺเพ
สพฺพปจฺฉา นิกฺขมตี, อชฺช ปน สพฺพปจฺฉํ นิกฺขมิตฺวา วชทฺวาเร
นิจฺจโล ว จิตฺ, กิณฺนุ โข เอตฺนติ จินฺเตตฺวา คนฺตฺวา ตสฺส เหม
จฺจา นิปนฺนํ ทารกํ ทิสฺวาปฺตฺตตีเนหํ ปฏฺฐิตฺวา “ปฺตฺโต เม ลท
โรตี เคหํ เนตี ๑ กาลี คนฺตฺวา เสฏฺฐจินา ปุจฺฉิตา ตมตฺถํ อารो
เจตฺวา “คจฺฉ, นั ปฺน สหสฺสํ ทตฺวา อานะหิตฺติ วุตฺตา สหสฺสํ
ทตฺวา ปฺน อานะตฺวา อทาสี ๑ อถ นั อาท “อมฺม กาลี อิมสฺมึ
นคเร ปญฺจ สกฺกสฺตานิ ปจฺจุสกาเล อฏฺฐาย วณฺชชาย คจฺฉนฺติ, ตวํ
อิมํ เนตฺวา จกฺกมคฺเค นิปชฺชาเปตี, โคณา วา นั มหุทธิตฺตสนฺติ จก
กานิ วา จินฺทิสฺตสนฺติ, ปวตฺตติญฺจสฺส ญตฺวา ว อากจฺเจยฺยาสีตี ๑ สฺวา
ตํ เนตฺวา จกฺกมคฺเค นิปชฺชาเปตี ๑ ตทา สกฺกเชฏฺฐโก ปฺรโต อโหตี
๑ อถสฺส โคณา ตํ จานํ ปตฺวา ฐุรํ จทฺเทสฺสุ, ปฺนปฺปนํ อารोเปต
วา ปาชฺชียมานาปี ปฺรโต น คจฺฉึสฺสุ ๑ เอวํ ตสฺส เตหิ สทฺธี วา
ยมนฺตสฺเสว, อรุณํ อฏฺฐทฺธิ ๑ โส “กิณฺนาเมตํ โคณา กรึสฺสูติ มคฺคํ
โธโลเกนฺโต ทารกํ ทิสฺวา “ภาริยํ วต เม กมฺมนฺติ จินฺเตตฺวา “ปฺต
โต เม ลทโรตี ตฺถจฺจมานโส ตํ เคหํ เนตี ๑

โหมสทการกถุกฆ่าแต่ไม่ตาย

(หน้า ๑๕-๑๗ กาลี คนุตวา เสฏฺฐจินา – วุตฺตา ตถา อกาสิฯ)

กาลี คนุตวา เสฏฺฐจินา ปุจฺฉิตา ตํ ปวตฺตี อัจฉิตฺวา “คจฺฉ, นํ ปุณฺ สหสฺสํ ทตฺวา อาเนหิตฺติ วุตฺตา ตถา อกาสิฯ อถ นํ อาท “อิทานิ นํ อามกสฺसानํ เนตฺวา คจฺฉนฺตเร นิปฺชชาเปหิ, ตตฺถ สุนฺชา ทิหิ วา ขาทิตฺโต อมนุสฺเสน วา ปทฺโต มริสฺสติ, มตามตภาวญฺจสฺส ชานิตฺตวาว อากฺขเจยฺยาสีติฯ สฺวา ตํ เนตฺวา ตตฺถ นิปฺชชาเปตฺวา เอกมฺนฺเต อฏฺฐาสิฯ ตํ สุนฺโข วา กากฺโก วา อมนุสฺโส วา อฺปสงฺก มิคฺคํ นาสกฺขิฯ “นฺนุ จสฺส เนวมาตา น ปิตา น ภาตฺติกาทิสฺสุ โภจฺจิ รกฺขิตฺตา นาม อตฺถิ, โภ นํ รกฺขตีติฯ สุนฺชกาเล ปจฺเจกพฺพุเท สินฺเน เหน ปวตฺตีตํ ภูกฺกณฺมตฺตเมว นํ รกฺขติฯ อเถโก อชปาโล อเนก สตสฺหสฺสา อชา โคจฺริ เนนฺโต สฺसानปฺสฺเสน คจฺฉติฯ เอกา อชา ปณฺณาทีนิ ขาทมานา คจฺฉนฺตรํปริสฺตีตฺวา ทารกํ ทิสฺวา ชนฺนุเกหิ จ ตฺวา ทารกสฺส ถนํ อทาสิ. อชปาเลน “เห เหติ สทฺเท กเตปิ, น นิภฺขมิฯ โส “ยฺญฺจฺฉิยา นํ ปหริตฺวา นีหริสฺสามิติ คจฺฉนฺตรํ ปวิฏฺฐโ จ อจฺฉิ ชนฺนุเกหิ จตฺวา ทารกํ จิรํ ปาเยนฺตี ทิสฺวา ทารเก ปฺตฺตฺตีเนหํ ปฏฺฐิตฺวา “ปฺตฺโต เม ลทฺโธติ ตํ อาทาย ปกฺกามิฯ กาลี ตํ ทิสฺ วา คนุตวา เสฏฺฐจินา ปุจฺฉิตา ตํ ปวตฺตี อัจฉิตฺวา “คจฺฉ, นํ ปุณฺ สหสฺสํ ทตฺวา อาเนหิตฺติ วุตฺตา ตถา อกาสิฯ อถ นํ อาท “อมฺม กาลี อิมํ อาทาย โจรปฺปาตปฺพตฺตํ อภิริทฺตีตฺวา ปปาเต จิปป, ปพฺพตฺกจฺฉิยํ ปฏฺฐิหฺลฺลมาโน ขณฺฑาขณฺฑิโก หุตฺวา ภูมฺิยํ ปตฺติสฺสติ, มตามต-ภาวญฺจสฺส ญตฺวา ว อากฺขเจยฺยาสีติฯ สฺวา ตํ ตตฺถ เนตฺวา ปพฺพตฺมตฺตเก จตฺวา จิปปิฯ ตํ โข ปน ปพฺพต

กัจฉิ นิสสาย มหาเวณคุมโพ ปพพตานุสาเรเนว วฑุฒิ ฯ ตสฺส
 มตฺถกั ฆนชาโต ชิณชุกคุมโพ อวตฺถริ ฯ ทารโก ปตฺนุโต โภชเว
 วยิ ตสฺมี ปติ ฯ ตัทิวสั นพการเชฏฺจกสฺส เวณฺณา อตฺโถ โหติ
 ฯ โส ปุตฺเตน สทฺธิ คนฺตฺวา ตั เวณฺคุมพั ฉินฺทิตุ อารภิ ฯ ตสฺมี
 จลนฺเต, ทารโก สทฺทมกาสิ ฯ โส “ทารกสทฺโท วยาติ เอเกน ปส
 เสน อภิริหิตฺวา ตั ทิสฺวา “ปุตฺโต เม ลทฺโหติ ตฺวฺจจิตฺโต อาทาย
 คโต ฯ กาสี เสฏฺฐิสฺส สนฺติกั คนฺตฺวา เตน ปุจฺฉิตา ตมฺปวตฺตี
 อาจิกฺขิตฺวา “คจฺฉ, นั ปุณ สหสฺสั ทตฺวา อาเนหิติ วุตฺตา ตถา อกาสิ ฯ

ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว

(หน้า ๑๗-๑๙ เสฏฺฐิโน อิทฺถจิทฺถจ – นิริยํ โส อุปฺปชฺชตีติฯ)

เสฏฺฐิโน อิทฺถจิทฺถจ กโรนฺตสฺเสว ทารโก วฑุฒิโต ฯ “โฆส
 โภเตวสฺส นามั อโหสิ ฯ โส เสฏฺฐิโน อุกฺขิมฺหิ กณฺณโก วยิ
 ขายิ ฯ อุชฺฐกั โอลเเกตุปี น วิสฺหิ ฯ อถสฺส มรณฺปาယั ฉินฺเตนฺโต
 อตฺตโน สหายกกุฏกการสฺส สนฺติกั คนฺตฺวา “กทา อาวาปํ
 อาลิมฺเปสฺสสีติ ปุจฺฉิตฺวา, เสวติ วุตฺเต, “เตนฺหิ อิํ สหสฺสั
 คเหตุวา มเมกั กมฺมํ กโรหิติ อาห ฯ “กั สามีติ ฯ “เอโก เม
 อวชาตปุตฺโต อตฺถิ, ตั ตว สนฺติกั เปเสสฺสามิ, อถ นั คพฺกั
 ปเวเสตฺวา ติจิณาย วาสิยา ขณฺทาขณฺทิกั ฉินฺทิตฺวา จาณฺนึ
 ปกฺขิปิตฺวา อาวาเป ปเจยฺยาสิ, อิทฺนฺเต สหสฺสั ลณฺจการสฺทิสฺ,
 อุตฺตรึ ปุณ เเต กตฺตพฺพยุตฺตกั ปจฺฉา กริสฺสามีติ ฯ กุฏกกาโร
 “สาธฺฐติ สมฺปฏฺิจฺฉิ ฯ เสฏฺฐี ปุณทิวเส โฆสกั ปกฺโกสาเปตฺวา “ตาต
 หีโย มยา กุฏกกาโร เอกั กมฺมํ อาณตฺโต, เอหิ ตฺวํ ตสฺส สนฺติกั

คนตฺวา เอวํ วเทหิ ‘หิโย กิร เม ปิตฺรา อาณตฺตํ กมฺมํ
 นิปฺพาเทหิตฺติ ปหิณฺนิ ฯ โส “สาธฺตฺติ อคฺมาสิ ฯ ตํ ตตฺถ คจฺจนฺตํ
 อิตฺโร เสฏฺฐจฺฉิโน ปุตฺโต ทารเกหิ สทฺธิํ คุพฺมํ กิพฺนฺโต ทิสฺวา ตํ ปกฺโกสฺสิตฺวา
 “กุหิํ คจฺจสิ ภาตฺติกาตฺติ ปุจฺจิตฺวา, ปิตฺุ สาสนํ คเหตฺวา กุมฺภการุสฺส
 สนฺตฺติกนฺตฺติ วุตฺเต, “อหํ ตตฺถ คมิสฺสํ, อิเม ทารกา มํ พหุลกฺขํ
 ชินฺนํ, ตํ เม ปฏฺิชิณฺตีวา เทหิตฺติ อาห ฯ “อหํ ปิตฺุ ภายามิตฺติ ฯ “มา
 ภายิ ภาตฺติ, อหนฺตํ สาสนํ หริสฺสํ, พหุหิ ชีโต; ยาวาหํ
 อาคจฺฉามิ, ตาว เม ลกฺขํ ปฏฺิชิณฺตีวา โฆสโก กิร คุพฺกิพฺาย
 ฉเโก, เตน ตํ เอวํ นิพฺพนฺติ ฯ โสปิ นํ “เตนหิ คนฺตฺวา กุมฺภการุ
 วเทหิ “ปิตฺรา กิร เม หิโย เอกํ กมฺมํ อาณตฺตํ, ตํ นิปฺพาเทหิตฺติ
 วตฺวา อฺยุโยเชสิ ฯ โส ตสฺส สนฺตฺติกํ คนฺตฺวา ตถา อวจ ฯ อถ นํ
 กุมฺภการุ เสฏฺฐจฺฉิโน วุตฺตนิยาเมเนว มาเรตฺวา อาวาเป จิปี ฯ
 โฆสโกปิ ทิวสภาคํ กิพิตฺวา สายณฺหสมเย เคหํ คนฺตฺวา, เสฏฺฐจฺฉิโน
 ทิสฺวา “กิํ ตาต น คโตสฺสิตฺติ วุตฺเต, อตฺตโน อคตการณฺญจ
 กนิญฺจสฺส คตการณฺญจ อโรเจสิ ฯ เสฏฺฐจฺฉิํ ตํ สุตฺวา “มา อวธิตฺติ
 มหาวิรวํ วิรวิตฺวา สกฺลสฺรีเร ปกฺกญฺจิตฺโตหิตฺโต วิย หุตฺวา “อมฺโห
 กุมฺภการุ มา มํ นาสยิ มา มํ นาสยิตฺติ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนฺโต
 ตสฺส สนฺตฺติกํ อคฺมาสิ ฯ กุมฺภการุ ตํ ตถา อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวา
 “สามิ มา สทฺทํ กริ, กมฺมฺนฺเต นิปฺพนฺนฺตฺติ อาห ฯ โส ปพฺพเตน
 วิย มหนฺเตน โสเกน อวตฺถริโต หุตฺวา อนฺปฺปกํ โทมนสฺสํ
 ปฏฺิสฺสเวเทสิ, ยถาตํ อปฺปทฺฏจฺจสฺส ปทฺฏจฺจมนฺโน ฯ เตนาห ภควา

“โย ทณฺฑเทณ อทณฺฑเทสุ อปฺปทฺฏเจสุ ทุสฺสติ,
 ทสนฺนมนฺยฺยตฺริ จานํ จิปปเมว นิคจฺจติ:

เวทน์ ผรุสฺ์ ชานี	สรีรสฺส ว เกทน์
ครุํกั วาปี อาพาธั	จิตฺตกุเขปึ ว ปาปุณเ
ราชโต วา อุปฺสคฺคั	อพฺภกฺขานั ว ทารุณั
ปริกฺขยั ว ฌาตีนั	โภกานั ว ปภงฺคณั
อถ วาสฺส อคารานี	อคฺคิ ทฺหติ ปาวโก
กายสฺส เกทา ทฺุปฺปณฺโณ	นิริยั โส อุปฺปชฺชตีติ ฯ

ความรักเกิดขึ้นด้วยเหตุ ๒ อย่าง

(หน้า ๑๙-๒๑ เอวิ์ สนฺเตปี ปุณ - อุปฺปลัว ยโถทเกติฯ)

เอวิ์ สนฺเตปี, ปุณ นั เสฏฺฐี อฺุชฺกั โอลเกตุํ น สกฺโกติ ฯ
 “กีนฺติ นั มาเรยฺยนฺติ จินฺเตนฺโต “มม คามสฺเต อายุตฺตกสฺส
 สนฺติกั เปเสตฺวา มาราเปสฺสามีติ อฺุปายั ทิสฺวา “อัย เม
 อวชาตฺปุตฺโต, อิมั มาเรตฺวา วจฺจกุเป จิปฺตุ, เอวิ์ กเต, อหั
 มาตฺลสฺส กตฺตพฺพยฺตฺตกั ปจฺฉา ชานิสฺสามีติ ตสฺส ปณฺณั ลิจิตฺวา
 “ตาท โฆสฺก อมฺหากั คามสฺเต อายุตฺตโก อตฺถิ, อิมั ปณฺณั
 หริตฺวา ตสฺส เทหีติ วตฺวา ปณฺณั ตสฺส ทฺุสฺสนฺเต พนฺธิ ฯ โส ปน
 อกฺขรสมยั น ชานาติ ฯ ทฺุหฺรกาลโต ปฺภูจาย หิ นั มาราเปนฺโต ว
 เสฏฺฐี มาราเปตุํ นาสกฺขิ, ก็ อกฺขรสมยั ลิกฺขาเปสฺสติ ฯ อิติ โส
 อตฺตโน มารापนฺปณฺณเมว ทฺุสฺสนฺเต พนฺธิตฺวา นิกฺขมฺนฺโต อห
 “ปาเถยยั เม ตาท นตฺถีติ ฯ “ปาเถยเยน เต กิจจํ นตฺถิ, อนฺตรามคฺเค
 อสฺสกคามे มม สหายโก เสฏฺฐี อตฺถิ, ตสฺส ฆเร ปาตฺราสั กตฺวา
 ปฺรโต คจฺฉาหีติ ฯ โส “สาธฺูติ ปิตฺร วนฺทิตฺวา นิกฺขนฺโต ตั คามั
 ปตฺวา เสฏฺฐิฆฺริ ปุจฺฉิตฺวา คนฺตฺวา เสฏฺฐิชายั ปสฺสิตฺวา, “กุโต

อาคโตสตีติ วุตเต, “อนโตนครโตติ อาห ๑ “กสส ปุตโตสตีติ ๑
 “ตุมหากัง สหายกเสฏฺฐิโน อมฺมาติ ๑ “ตฺวมสิ โฆสโก นามาติ ๑
 “อาม อมฺมาติ ๑ ตสฺสา สห ทสฺสเนเนว ตสฺมี ปุตฺตสิเนโห อุปฺปชฺชิ ๑

เสฏฺฐิโน ปเนกา ชีตา อตฺถิ, ปณฺณรตฺโสฬสวสฺสุทฺเทสิกา
 อภिरูปา ปาสาทิกา ๑ ตํ รกฺขิตุํ เอกเมว เปสนนการิกํ ทาสี ทตฺวา
 สตฺตภุมิกสฺส ปาสาทสฺส อุปฺริตเล สิริคพฺเพ วสาเปสิ ๑ เสฏฺฐิชีตา
 ตสฺมี ขณฺเ ตํ ทาสี อนฺตรูปณํ เปเสสิ ๑ อถ นํ เสฏฺฐิชายา ทิสฺวา
 “กฺุหิ คจฺฉสตีติ ปุจฺฉิตฺวา, “อຍຍေ ชีตาย เปสนเนนาติ วุตเต, อิตฺ
 ตาว เอหิ, ติฏฺฐตฺถุ เปสนนํ, ปุตฺตสฺส เม ปิจฺจํ อตฺถริตฺวา ปาเท
 ໄຫວິຕฺวา เตลํ มกฺขิตฺวา สยນํ อตฺถริตฺวา เทหิ, ปจฺฉา เปสนนํ
 กริสฺสสตีติ อาห ๑ สฺวา ตถา อกาสิ ๑ อถ นํ จิเรนาคตํ เสฏฺฐิชีตา
 สนฺตชฺเชสิ ๑ อถ นํ สฺวา อาห “อຍຍေ มา เม กุชฺฌิ, เสฏฺฐิปุตฺโต
 โฆสโก อาคโต, ตสฺส อิทฺถจิทฺถจ กตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา
 อาคตามฺหีติ ๑ เสฏฺฐิชีตฺถาย “เสฏฺฐิปุตฺโต โฆสโกติ นามํ สุตฺวา ว
 เปมํ ฉวอิทาทีนํ ฉินฺหิตฺวา อฏฺฐิมิถฺขํ อาหจฺจ จิตํ ๑ โกตฺตุหฺลิกกาลสฺมี
 หิ สฺวา ตสฺส ปชฺาปตี หุตฺวา นาฬิโกทนํ ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺส อทาสิ ๑
 ตสฺसानุภาเวนาคนฺตฺวา อิมสฺมี เสฏฺฐิกุเล นิพฺพตฺตา ๑ อิติ นํ โส
 ปุพฺพสิเนโห อวตฺถริตฺวา คณฺหิ ๑ เตนนาห ภควา

"ปุพฺพเพว สนฺนิวาเสน ปจฺจุปปนฺนหิเตน วา

อิมหิ ทฺวีหิ การณฺหิ

เอวณฺตํ ชายเต เปมํ อุกกํ วา กทฺทมํ วา เทว

การณานิ นิสฺสาย ชายเต อุปฺปลํ วา เสสชฺลชฺปูปฺผํ วา ยโยทเกติ ๑

นายโหมสกะได้ลูกสาวเศรษฐีเป็นภรรยา

(หน้า ๒๑-๒๒ อถ นั ปุจฉิ -อิทลจิทลจ มยา กตนุติฯ)

อถ นั ปุจฉิ “กุหิ โส อมมาติ ฯ “อเยเย สยเน นิปนุโน
 นิททายตีติ ฯ “อตุถิ ปนสส หตุเถ กิถจิติ ฯ “ทุสสนุเต ปณณั
 อตุถิ อมมาติ ฯ สว “กั ปณณั นุ โข เอตนุติ, ตสุมิ นิททายนุเต,
 มาตาปีตุนั อญญาวิทิตาย อปสสนุตานุ, โอตริตวา สนุติกั คนุตวา
 ตั ปณณั โมเจตวา อาทาย อตุตโน คพุกั ปวิสิตวา ทวารั ปิธาย
 วาตปานั วิวิทวา อกขรสสมเย กุสลตาย ปณณั วาเจตวา “อโห
 พาโล อตุตโน มรณปณณั ทุสสนุเต พนุธิตวา วิจรติ; สเจ มยา
 น ทิฏจั อสส, นตุถิ ตสส ชีวิทนุติ ตั ปณณั ผาเลตวา เสฏฐิสส
 วจเนน อปรั ปณณั ลิจิ “อัย มม ปุตุโต โหมสโก นาม,
 คามสโต ปณณาการั อาหาราเปตวา อิมสส ชนปทเสฏฐิโน
 ธีตรา สทุธิ มงคัลลั กตวา อตุตโน วสนคามสส มชฌเม ทวิฏุมิกั
 เคหั กาเรตวา ปาการปริกขเปเน เจว ปุริสคตุติยา จ สุลัวิทิตารกั
 กโรตุ, มยหลจ อิทลจิทลจ มยา กตนุติ สาสัน เปเสต; เอวั กเต,
 อหั มาตุลสส กตตพพยุตตักั ปจฉา ชานิสสามิติ, ลิจิตวา จ ปน
 สัทธิตวา โอตริตวา ทุสสนุเตเยวสส พนุธิ.

โส ทิวสภาคั นิททายิตวา อญญาเย ภูถิตวา ปกุกามิ ฯ
 ปุนทิวเส ปาโตว ตั คามั คนุตวา आयุตตักั คามกิกจัน กโรนุตลเยว
 ปสสิ ฯ โส ตั ทิสวา “กั ตาตาติ ปุจฉิ ฯ โส “ปีตรา เม ตุมหากั
 ปณณั เปสิตนุติ อาห ฯ “กิสส ปณณั ตาต อาหาราติ ปณณั
 คเหตุวา วาเจตวา ตุฏจมานโส “ปสสถ โภ มม สามิโน มยิ

สินนท์, ‘เขมฺมจปุตตสฺส เม มงฺคลํ กโรตฺตุติ มม สนฺตีกํ ปหิณฺนิ,
 สีนฺม ทารุอาทีนฺนิ อหฺรธาติ คหฺปติเก วตฺวา คามมชฺเณ วุตฺตปฺปการํ
 เคหํ กาเรตฺวา คามสฺตโต ปณฺณาการํ อหฺรธาเปตฺวา ชนปทเสฏฺฐจฺฉินฺ
 ธีตรํ อานะตฺวา มงฺคลํ กตฺวา เสฏฺฐจฺฉิสฺส สาสนํ ปหิณฺนิ “อิทฺถจฺฉิถฺถจ
 มยา กตฺนฺติ ฯ

เศรษฐีเสียใจจนป่วย

(หน้า ๒๒-๒๔ ต่ สุตฺวา เสฏฺฐจฺฉินฺ - ต่ขณฺณเวว กาลมกาสิฯ)

ตํ สุตฺวา เสฏฺฐจฺฉินฺ “ยํ กาเรมิ ตํ น โหติ ยํ น กาเรมิ,
 ตเทว โหตีติ มหฺนตํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ ฯ ปุตฺตโสเกน สทฺธี โส
 โสโก เอกโตว หุตฺวา กุจฺฉิทาหํ อุปฺปาเทตฺวา อติสารํ ชเนสิ ฯ
 เสฏฺฐจฺฉีตาปี “สเจ โกจิ เสฏฺฐจฺฉินฺ สนฺตีกา อากจฺฉติ, ตุมฺเห มม
 อกเถตฺวา เสฏฺฐจฺฉิปุตฺตสฺส ปจฺมตรํ มา กถยิตฺถาติ ชเน อาณาเปสิ ฯ
 เสฏฺฐจฺฉีปี โจ “นทานิ ตํ ทฺวฺจฺฉิปุตฺตํ มม สापเตยฺยสฺส สามิกํ
 กริสฺสามีติ จินฺเตตฺวา เอกํ आयุตฺตํ อห “มาตุล ปุตฺตํ เม
 ทฺวฺจฺฉกาโมมฺหิ, เอกํ ปาทมฺลิกํ เปเสตฺวา มม ปุตฺตํ ปกฺโกสาเปหีติ ฯ
 โส “สาธฺฐติ ปณฺณํ ทตฺวา เอกํ ปุริสํ เปเสสิ ฯ เสฏฺฐจฺฉีตาปี
 ตสฺสาคนฺตฺวา ทฺวาเร จิตฺถาวํ สุตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “กํ
 ตาตาติ ปุจฺฉติ ฯ “เสฏฺฐจฺฉี คิลาโน ปุตฺตํ ปสฺสิตฺตุํ ปกฺโกสาเปติ อยฺเยติ ฯ
 “ตาต เสฏฺฐจฺฉี พลฺวา ทฺพฺพโลติ ฯ “พลฺวา ตาว อหฺรํ ภูยชฺติเยว
 อยฺเยติ ฯ सा เสฏฺฐจฺฉิปุตฺตํ อชานาเปตฺวา ว ตสฺส นิवासญฺจ ปรีพฺพญฺจ
 ทาเปตฺวา “มยา เปสิตกาเล คมิสฺสสิ, อจฺฉ ตาวาติ อห ฯ
 มหาเสฏฺฐจฺฉี ปุณฺ आयุตฺตํ อโวจ “กํ มาตุล น เต มม ปุตฺตสฺส

สนฺติกัม ปหิตนฺติ ฯ “ปหิตัง สามิ, คตปุริโส น ตาว เอตีติ ฯ “เตนหิ
 ปฺน อปรัง เปเสหีติ ฯ โส เปเสสิ ฯ เสฏฺฐิจีตา ตสฺมีปี ตเถว ปฏิปชฺชิ ฯ
 อถ เสฏฺฐิโน โรโค พลวา ชาโต, เอกัง ภาชนํ ปวิสติ, เอกัง
 นิกฺขมฺติ ฯ ปฺน เสฏฺฐี อายุตฺตกัม ปุจฺฉิ “กั มาตุล น เต มม
 ปฺตตสฺส สนฺติกัม ปหิตนฺติ. “ปหิตัง สามิ, คตปุริโส ปน น เอตีติ ฯ
 “เตนหิ ปฺน อปรัง เปเสหีติ ฯ โส เปเสสิ ฯ เสฏฺฐิจีตา ตตฺติยวาเร
 อากตฺปี ตํ ปวตฺตี ปุจฺฉิ ฯ โส “พาพฺพหคิลานอ อยฺเย เสฏฺฐี อาหารัง
 ปจฺฉินฺนิตฺตวา มจฺจุปรายโน ชาโต; เอกัง ภาชนํ นิกฺขมฺติ, เอกัง
 ปวิสตีติ อห ฯ เสฏฺฐิจีตา จินฺเตสิ “อิทานิ คนฺตุ กาลอติ เสฏฺฐิ-
 ปฺตตสฺส “ปีตา กิร เต คิลานอติ อโรเจตฺวา, “กั วทสิ ภทฺเทติ
 วุตฺเต; “อผาสฺกมสฺส สามีติ อห ฯ “อิทานิ กั กาทพฺพนฺติ ฯ “สามิ
 คามสฺสโต อฺภูจฺฉานกัม ปณฺณาการัง อาทาย คนฺตฺวา ปสฺสิสฺสสาม
 นนฺติ อห ฯ โส “สาธฺตฺติ ปณฺณาการัง อาหาราเปตฺวา สกฺกฺเหหิ อาทาย
 ปกฺกามิ ฯ อถ นํ สว “ปีตา เต ทพฺพโล, เอตฺตกัม ปณฺณาการัง
 คเหตุวา คจฺฉนฺตฺวานํ ปปฺญโจ ภวิสฺสติ, เอตํ นินฺวตฺเตหีติ วตฺวา ตํ
 สพฺพํ อตฺตโน กุลเคหํ เปเสตฺวา ปฺน อห “สามิ ตฺวํ อตฺตโน
 ปีตุ ปาทปสฺเส ติฏฺฐเจยฺยาสิ, อหํ อสฺสีสกปสฺเส จสฺสามีติ, เคหํ
 ปวิสฺมานาเยว “เคหสฺส ปุโรโต จ ปจฺฉโต จ อารกฺขํ คณฺหถาติ
 อตฺตโน ปุริเส อาณาเปสิ ฯ ปวิฏฺฐกาเล ปน เสฏฺฐิปฺตฺโต ปีตุ
 ปาทปสฺเส อฺภูจฺฉาสิ, อิตฺรา อสฺสีสกปสฺเส ฯ ตสฺมี ขณฺเ เสฏฺฐี
 อุตฺตานโก นินฺนโน โหติ ฯ อายุตฺตโก ปนสฺส ปาทฺเต ปริมชฺชนฺโต
 “ปฺตฺโต เต สามิ อากโตติ อห ฯ “กหํ โสติ ฯ “เอส ปาทมฺมุเล
 จิตฺติ อห ฯ อถ นํ ทิสฺวา อายุตฺตกัม ปกฺโกสาเปตฺวา “มม

เคเห กิตตกำ ฌนนติ ปุจฉิตวา, “สามิ ฌนสเสว จตตาศีส โภคิโย, อุปโภคปริโภคภณฺทานํ ปน คามกฺเขตตทวิปท - จตุปฺปท- ยานวาทนณฺจ อยณฺจ อยณฺจ ปริจฺเฉทฺติ วุตเต, “อหํ เอตตํ มม ปุตฺตสฺส โฆสกสฺส น เหมติ วตฺตูกาโม “เหมติ อห ๑ ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิฉีตา “อัยํ ปุณ กเถนฺโต อณฺณํ กิณฺจ กเถยฺยาติ จินฺเตตฺวา โสกาตุรา วิย เกเส วิกีริตฺวา โรทมาณา “กินฺนาเมตํ ตาต วเทถ, อิหํปี นาม โว วจันํ สุโณม, อลฺกฺขิกา วตฺมฺหาติ วตฺวา มตฺถเกน ตํ อฺรมชฺเฌ ปหฺรณฺตี ปติตฺวา, ยถา ปุณ วตฺตุน สกฺโกติ, ตถาสฺส อฺรมชฺเฌ มตฺถเกน ฆํสนฺตี อาโรทณํ ทสฺเสสิ ๑ เสฏฺฐิปี ตํขณฺณเวยว กาลมกาสิ ๑

**พระเจ้าอุเทนประทานตำแหน่งเศรษฐีแก่นายโฆสกะ
(หน้า ๒๔-๒๖ เสฏฐิ มโตติ - อสี นิกกขุติ ๑)**

“เสฏฐิ มโตติ คนฺตฺวา อุเทนสฺส รณฺโณ อาโรเจสุ ๑ ราชา ตสฺส สรีริกฺจจํ การาเปตฺวา “อตฺถิ ปนสฺส ปุตฺโต วา ฉีตา วาติ ปุจฉิ ๑ “อตฺถิ เทว โฆสโก นาม ตสฺส ปุตฺโต, สพฺพํ สาทฺเตยฺยํ ตสฺส นิยฺยาเทตฺวา มโต เทวาติ ๑ ราชา อปรภาเค เสฏฺฐิปุตฺตํ ปกฺโกสาเปสิ ๑ ตสมฺมิลฺจ ทิวเส เทโว วสฺสิ ราชงฺคเณ ตตฺถ ตตฺถ อุกํ สณฺจาทิ ๑ เสฏฺฐิปุตฺโต “ราชานํ ปสฺสิสฺสามีติ ปายาสิ ๑ ราชา วาตปानํ วิวริตฺวา ตํ อากจฺฉนฺตํ โอลเณนฺโต ราชงฺคเณ อุกํ ลงฺฆเมตฺวา อากจฺฉนฺตํ ทิสฺวา อากนฺตฺวา วนฺทิตฺวา จิตฺ “ตฺวํ โฆสโก นาม ตาตาติ ปุจฉิตฺวา, “อาม เทวาติ วุตเต, ปีตา เม มโตติ มา โสจิ, ตว เปตฺติกํ เสฏฺฐิฏฺฐานํ ตฺยหเมว ทสฺสามีติ ตํ

สมสฺสาเสตฺวา “คจฺฉ ตาตาทิ อุโยเชติ ฯ ราชา คจฺฉนฺตณฺจ นํ
 โอลิเกนฺโต ว อฏฺฐาติ ฯ โส อากมนกาเล ลงฺฆิตํ อลงฺฆิตฺวา
 โอลิตฺริตฺวา สณฺฑิกํ อคมาติ ฯ อถ นํ ราชา ตโต ว ปกฺโกสาเปตฺวา
 “กิณฺณุ ตาต ตํ มม สนฺฑิกํ อากจฺฉนฺโต อุกํ ลงฺฆิตฺวา อากมฺม
 คจฺฉนฺโต อิทานิ โอลิตฺริตฺวา สณฺฑิกํ คจฺฉสฺตีติ ปุจฺฉิ ฯ “อาม เทว;
 อหํ ตสฺมี ขณฺเณ กุมารโก, กิพนฺกาโล นามะโส; อิทานิ ปน เม
 เทเวณ จานนฺตรํ ปฏฺฐิสฺสุตฺ; ตสฺมา ยถาปุริ อจฺริตฺวา อิทานิ สณฺฑิเกณ
 หุตฺวา จริตฺุ วฏฺฐตีติ ฯ ตํ สุตฺวา ราชา “ธิตฺติมา อัยํ ปุริโส,
 อิทาเนวสฺส จานนฺตรํ ทสฺสามีติ ปิตฺรา ภูตฺตโกคํ ทตฺวา สพฺพสฺเตน
 เสฏฺฐิจฺฉิชาณํ อทาสิ ฯ โส รเถ จตฺวา นครํ ปทกฺขิณฺ อกาสิ ฯ
 โอลิกิโตโลกิตฺตฺจฺฉาณํ กมฺปติ ฯ เสฏฺฐิจฺฉิตาปี กาลีทาสียา สทฺธิ
 มนฺตยมาณา นิสินฺนา “อมฺม กาลิ ปุตฺตสฺส เต เอตฺตกา สมฺปตฺติ
 มํ นิสฺสาย นิปฺพนฺนาติ อาห ฯ “กัการณา อมฺมาติ ฯ “อัยํ หิ
 อตฺตโน มรณฺปณฺณํ ทสฺสนฺเต พนฺธิตฺวา อมฺหากํ ฆรํ อากโต,
 อถสฺส มยา ตํ ปณฺณํ พาเลตฺวา มยา สทฺธิ มงฺคลกฺรณฺตถาย
 อณฺณํ ปณฺณํ ลิจิตฺวา เอตฺตกํ กาลํ ตตฺถ อารกฺโข กโตติ ฯ
 “อมฺม ตํ เอตฺตกํ ปสฺสสิ, อิมํ ปน เสฏฺฐิจิ ทฺรกาลโต ปฏฺฐาย
 มาเรตฺกาโม มาเรตฺุ นาสกฺขิ, เกวลํ อิมํ นิสฺสาย พหุํ ฌนํ จียฺตีติ ฯ
 “อมฺม อติภาริยํ วต เสฏฺฐิจินา กตฺนฺติ ฯ สทา นครํ ปทกฺขิณฺ
 กตฺวา เคหํ ปวิสฺนตํ นํ ทิสฺวา “อัยํ เอตฺตกา สมฺปตฺติ มํ นิสฺสาย
 นิปฺพนฺนาติ หสิตํ อกาสิ ฯ อถ นํ เสฏฺฐิจิปุตฺโต ทิสฺวา “กัการณา หสิ
 ติ ปุจฺฉิ ฯ “เอกํ การณํ นิสฺสายาติ ฯ “กเถหิ นนฺติ ฯ สทา น กเถสิ ฯ
 โส “สเจ น กเถสิ, ทฺวิธา ตํ ฉินฺทิสฺสามีติ ตชฺเชตฺวา อสึ นิกฺกทฺตฺมิ ฯ

ทำลายฝ่าเรือนหนี้ย่อมพั่นอหิวาตกโรค

(๒๖-๒๗) สภา “อัย เอตตกา - สาลัม ปวิสีสุ ฯ)

สภา “อัย เอตตกา สมฺปตฺติ ตยา
 มํ นิสฺสาย ลทฺธาติ จินฺเตตฺวา หสฺนฺติ อาห ฯ เสฏฺฐิ “ยฺทิ มม
 ปิตฺรา อตฺตโน สนฺตํ มยฺหํ นิยฺยาทิตฺ, ตฺวํ เอตฺถ กิ อโหสีติ ฯ โส
 กิร เอตฺตํ กาลัม กิณฺจि น ชานาติ, เตนฺสฺสา วจันฺ น สทฺทฺธิ ฯ
 อถสฺส สภา “ตฺมฺหากํ ปิตา มรณฺปณฺณํ ทตฺวา เปเสสิ, ตฺมฺเห
 มยา อิทฺลฺจิทฺลฺจ กตฺวา รกฺขิตาติ สพฺพํ กเถสิ ฯ “อภฺตํ กเถสีติ
 อสทฺทฺหนฺโต “มาตฺรํ กาลิ ปุจฺฉิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา “เอวํ กิร
 อมฺมาติ อาห ฯ “อาม ตาต ทหฺรกาลโต ปุณฺญา ย ตํ มาเรตฺกาโม
 มาเรตฺุ นาสกฺจิ, ตํ นิสฺสาย พหุํ ธนํ จิยิ, สตฺตสฺสุ จาเนสฺสุ ตฺวํ
 มรณฺโต มุตฺโต, อิทา นิ โภคคามาโต อากมฺม สพฺพสฺเตน สทฺธิ
 เสฏฺฐิจฺฉิ จานันฺ ปตฺโตติ ฯ โส ตํ สุตฺวา “ภาริยํ วต เม กมฺมํ,
 เอวรฺูปา โข ปน มรณา มุตฺตสฺส มม ปมาทชีวิตํ จีวิตุํ อยฺตฺตํ,
 อปฺปมตฺโต ภวิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา เทวสิกํ สหสฺสํ วิสฺสชฺเชตฺวา
 อทฺธิกกปณาทีนํ ทานํ ปุณฺจเปสิ ฯ มิตฺโต นามสฺส กณฺฐมฺพิโก
 ทานพฺยาวัณฺโณ อโหสิ ฯ

อิทํ โฆสกเสฏฺฐิโน อปฺปตฺติ ฯ

ตสฺมี ปน กาลเ ภทฺทวตฺตีนคเร ภทฺทวตฺตียเสฏฺฐิ นาม โฆสก-
 เสฏฺฐิโน อทฺธิจฺฉปฺพสฺสหายโก อโหสิ ฯ ภทฺทวตฺตีนครโต อากตฺานํ
 วาณิชา นฺตฺติเก โฆสกเสฏฺฐิ ภทฺทวตฺตียเสฏฺฐิโน สมฺปตฺติลฺจ
 วยฺปฺปเทสฺลฺจ สุตฺวา เตนฺ สทฺธิ สหายกภาวํ อิจฺฉนฺโต ปณฺณาการํ
 เปเสสิ ฯ ภทฺทวตฺตียเสฏฺฐิปี โโกสมฺพิโต อากตฺานํ วาณิชา นฺตฺติเก

โหมสกเสฏฺฐจิโน สมปตฺตติยจ วยปฺปเทสยจ สุตฺวา เตน สทฺธิ
 สหายกภาวํ อิจฺจนฺโต ปณฺณาการํ เปเสสิ ฯ เอวํ เต อญฺญมญฺฉํ
 อทฺธิจฺปฺพุพฺพสหายกา หุตฺวา วสีสุ ฯ อปรภาเค ภทฺทวตฺติยเสฏฺฐจิโน
 เคเห อหิวาตฺกโรโค ปตฺติโต ฯ ตสฺมี ปตฺติเต, ปจฺมํ มกฺกจิกา มรฺนฺติ,
 ตโต อนุกฺกเมเนว กิฏฺฐา มฺฐิกา กุกฺกฏฺฐา สฺฐกรา สฺฐนฺชา มชฺชารฺชา คาโว
 ทาสี ทาสา, สพฺพปจฺฉา ฆรฺมานุสกา มรฺนฺติ ฯ เตสุ เย ภิตฺติ
 ภินฺทิตฺวา ปลาณฺติ, เต ชีวิตํ ลภฺนฺติ ฯ ตทาปี เสฏฺฐี จ
 ภริยา จ ธีตา จ ตถา ปลาณิตฺวา โหมสกเสฏฺฐี ปสฺสิตุํ ปตฺถเนตฺตา
 โกสมฺพี ปฏฺธิปชฺชีสุ ฯ เต อนฺตรามคฺเคเยว จิณฺปาเถยฺยา วาตาตเปณ
 เจว จุปฺปิปาสาหิ จ กิลนฺตสรีรา กิจฺเจเน โกสมฺพี ปตฺวา
 อุทกผาสฺสุกฺกฺจฺจาเน นหาตฺวา นครทฺวารเ เอกํ สาลํ ปวีสีสุ ฯ

ประวัตินางสามาวดี

(หน้า ๒๗-๒๙ ตตร เสฏฺฐี ภริยํ - เขฏฺฐธิตฺถุจฺจาเน จเปสิฯ)

ตตร เสฏฺฐี ภริยํ อาห “ภทฺเท อิมินา นีหาเรณ อากจฺจนฺตา วิชฺชาต-
 มาตฺยาปี อมนาปา โหนฺติ; สหาโย กิร เม อทฺธิกกปณฺาที่นํ
 เทวสิกํ สหสฺสํ วิสฺสชฺเชตฺวา ทานํ ทาเปสิ; ตตฺถ ธีตรํ เปเสตฺวา
 อาหารํ อาหาราเปตฺวา เอกาหํ ทฺวีหํ อิเชว สรีรํ สนฺตปฺเปตฺวา
 สหายกํ ปสฺสิสฺสามาติ ฯ “สาธฺ สุ สามีติ ฯ เต สาลายเมว วสีสุ ฯ
 ปฺนทิวเส กาเล อาโรจิตฺ, กปณฺทฺธิกาที่สุ อาหารตฺถาย คจฺจนฺเตสุ,
 มาตาปิตโร “อมฺม คนฺตฺวา อมฺหากํ อาหารํ อาหาราติ ธีตรํ เปสฺยีสฺสุ ฯ
 มหาโภคกฺลสฺส ธีตา วิปตฺติยา อจฺฉินฺนลชฺชตฺตาย อลชฺชมานา ว
 ปาตี คเหตฺวา กปณฺชเนน สทฺธิ อาหารตฺถาย คตา มิตฺตคฺกฺกมฺพิเกน

“กติ ปฏิวีเส คณหิสฺสสิ อมฺมาติ ปุญฺจา “ตโยติ อาท ๑ อถสฺสา
 ตโย ปฏิวีเส อทาสี ๑ ตาย ภตฺเต อาทฺเฏ, ตโยปี เอกโต ภูณชิตฺตุ
 นิสฺที่สุ ๑ อถ มาตาธิตโร เสฏฺฐี อหํสุ “สามิ วิปตฺติ นาม
 มหากุธานมฺปิ อุปฺปชฺชติ, อมฺเห อนโนโลเกตฺวา ภูณช มา จินตฺยิตฺติ;
 อิติ นํ นานปฺปการเหติ ยาจิตฺวา โภเชสุ ๑ โส ภูณชิตฺวา อาหารํ
 ชีราเปตฺตุ อสกุโกนฺโต, อรุณฺเ อุกคฺจจฺนเต, กาลมกาสี ๑ มาตาธิตโร
 นานปฺปการเหติ ปรีเทวิตฺวา โรที่สุ ๑ กุมาริกา ปุณทิวเส โรทมานา
 อาหารตฺถาย คนฺตฺวา เตน ตํ ทิสฺวา “กติ ปฏิวีเส คณหิสฺสสิ
 อมฺมาติ วุตฺตา “เทวติ อาท ๑ โส เทว ปฏิวีเส อทาสี ๑ ส
 อหริตฺวา มาตริ ยาจิตฺวา โภเชสิ ๑ ส ตาย ยาจियมานา ภูณชิตฺวา
 อาหารํ ชีราเปตฺตุ อสกุโกนฺตี ตํทิวสํ กาลมกาสี ๑ กุมาริกา เอกิกา ว
 โรทิตฺวา ปรีเทวิตฺวา ตาย ทุกฺขุปฺปตฺติยา อติวिय สลฺยชาตจฺจาทก-
 ทุกฺขา ปุณทิวเส ยาจเกหิ สทฺธิ โรทนฺตี อาหารตฺถาย คนฺตฺวา,
 “กติ ปฏิวีเส คณหิสฺสสิ อมฺมาติ วุตฺเต, “เอกนฺติ อาท ๑
 มิตฺตกฺกฺกมฺพิโก ตํ ตโย ทิวเส ภตฺตํ คณฺหนฺตี สลฺยชานิ, เตน
 นํ “นสฺส วสฺสิ, อชฺช ตว กุจฺฉิปฺปมาณํ อณฺณาสีติ อาท ๑
 หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺนา กุลธิตา ปจฺจโรสมิ สตฺติปฺปหารํ วिय วณฺ
 ขารปรีเสกํ วिय จ ปตฺวา “กํ สามิตฺติ อาท ๑ “ตยา ปุเร ตโย
 โภจฺจาสา คหิตา, หิโย เทว, อชฺเชกํ คณฺหสิ; อชฺช เต อตฺตโน
 กุจฺฉิปฺปมาณํ ณาตฺนฺติ อาท ๑ “มา มํ สามิ อตฺตโน ว อตฺถาย
 คณฺหิตฺติ มณฺณิตฺถาติ ๑ “อถ กสฺมา ตโย คณฺหิ อมฺมาติ ๑ “ปุเร
 ตโย ชนา อหฺมฺหา สามิ, หิโย เทว, อชฺช เอกิกา ว ชาตมฺหิตฺติ ๑
 โส “เกน การณฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา อาทิตฺโต ปุญฺจาย ตาย กถิตํ

ตว รุจिया สติ, เอวํ กริสสามีติ วตฺวา รมฺโถ ตถา สาสนํ ปาหเสสิ ฯ
 ราชา “สาธฺติ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ตํ สปรिवารํ อาเนตฺวา อภิสฺสึญฺจิตฺวา
 อคฺคฺมเหสฺสิญฺจानเน จเปสฺสิ ฯ เสสา ตสฺสาเยว ปริวาริตฺถึโย อเหสฺสุ ฯ
 อิํ สามาวตฺติยา วตฺถุํ ฯ

พระเจ้าอุเทนอุกัจจบ

(หน้า ๓๑-๓๓ อุเทนสุส ปน อปราปี – ขนฺธาวารํ นิเวเสตฺวา อจฺฉิฯ)

อุเทนสุส ปน อปราปี วาสฺลทตฺตา นาม เทวี อโหสิ
 จณฺทปชฺโชตฺสฺส ธิตา ฯ อุชฺเชนฺยํ หิ จณฺทปชฺโชโต นาม ราชา
 อโหสิ ฯ โส เอกทิวสํ อุยฺยานโต อากจฺฉนฺโต อตฺตโน สมฺปตฺตี
 โอลิเกตฺวา “อตฺถิ นุ โข อญฺญสฺสปี กสฺสจฺจึ เอวรฺูปา สมฺปตฺตีติ
 วตฺวา, “กึ สมฺปตฺติ นามเสสา, โกสมฺพิยํ อุเทนสุส รมฺโถ อติมหตี
 สมฺปตฺตีติ วุตฺเต, อาห “เตนหิ คณฺหิสฺสามิ นนฺติ ฯ “น สกฺกา
 โส คเหตุนฺติ ฯ “กิลฺลจฺจึ กตฺวา คณฺหิสฺสามเวาติ ฯ “น สกฺกา เทวาติ ฯ
 “กึการณฺาติ ฯ “โส หตฺถิกนฺตํ นาม สิปป์ ชานาติ, มนฺตํ ปริวตฺเตตฺวา
 หตฺถิกนฺตวีนํ วาเทนฺโต นาเค ปลาเปตีปี คณฺหาตีปี, หตฺถิวาหน-
 สมฺปนฺโน เตน สทิสฺโส นาม นตฺถิตฺติ ฯ “น สกฺกา มยา ตํ คเหตุนฺติ ฯ
 “สเจ เต เทว เอกนฺเตน อยํ นิจฺฉโย, เตนหิ ทารุหตฺถึ กาทเรตฺวา
 ตสฺส วสฺนญฺจานํ เปเสหิ; โส หตฺถิวาหนํ วา อสฺสวาหนํ วา สุตฺวา
 ทูรมฺปี คจฺฉติ, ตตฺถ นํ อากตํ คเหตุํ สกฺกา ภวิสฺสตีติ ฯ ราชา
 “อตฺเถโส อุปาโยติ ทารุหมํ ยนฺตหตฺถึ กาทเรตฺวา พหิ ปีโลติกาหิ
 เวเจตฺวา กตฺจิตฺตกมฺมํ กตฺวา ตสฺส วิชิตฺเต อาสนฺนญฺจानเน เอกสมฺมึ
 สรตีเร วิสฺสชฺชาเปสฺสิ ฯ หตฺถิโน อนฺโตกฺุจฺฉิยํ สญฺจึ ปุริสา อปราปร

จกมนติ, หตถิลณฺทำ อหริตฺวา ตตถ ตตถ ฉทฺเทสุ ๑ เอโก
 วนจรโก หตถิ ทิสฺวา “อมฺหากํ รมฺโณ อนุจฉฺวโกติ จินฺเตตฺวา
 คนฺตฺวา อุเทนฺสส รมฺโณ อโรเจสิ “เทว มยา สพฺพเสโต
 เกลาสกฺกฺฏปฺภิกฺกาโก ตุมฺหากถฺยเณว อนุจฉฺวโก วรรณโรณ ทิกฺกฺจติ ๑
 อุเทโน ราชฯ ตเมว มคฺคฺทฺเทสํ กตฺวา หตถิ อภิรฺยห สปริวโร
 นิภมิ ๑ ตสฺสาคมนํ ฌตฺวา จรฺปริสา คนฺตฺวา จณฺทปชฺชิตฺส
 อโรเจสุ ๑ โส อากนฺตฺวา มชฺเณ ตฺจจํ กตฺวา อุโภสุ ปสฺเสสุ
 พลนิกายํ ปโยเชสิ ๑ อุเทโน ราชฯ ตสฺสาคมนํ อชานนฺโต หตถิ
 อนุพนฺธิ ๑ อนุโตจิตฺตมนุสฺสา เวเคน ปลาเปสุ ๑ กฺกฺจหตถิ รมฺโณ
 มนฺตํ ปรีวตฺเตตฺวา วิณฺ วาเทนฺตสฺส ตนฺตีสทฺทำ อสฺสณฺโต วย
 ปลายติเยว ๑ ราชฯ หตถินาคํ ปาปฺณิตฺุ อสฺสโกนฺโต อสฺสํ อารฺยห
 อนุพนฺธิ ๑ ตสฺมี เวเคน อนุพนฺธนฺเต พลนิกายเ อหิยิ ๑ ราชฯ
 เอกโก ว อโหสิ ๑ อถ นํ อุโภสุ ปสฺเสสุ ปยุตฺตา จณฺทปชฺชิตฺส
 ปริสา คณฺหิตฺวา อตฺตโน รมฺโณ อํสุ ๑ อถสฺส พลนิกายเ
 อมิตฺตวสํ คตฺถาวํ ฌตฺวา พหิ ขนฺธาวารํ นิเวเสตฺวา อจฺฉิ ๑

พระเจ้าจันทรปักษโชติให้ลูกสาวเรียนมนต์

(หน้า ๓๓-๓๔ จณฺทปชฺชิตฺปิ อุเทเน - ทวารํ หตถคตํ กรีสุฯ)

จณฺทปชฺชิตฺปิ อุเทเน ชีวคาหเมว คาหาเปตฺวา เอกสฺมี
 โจรเคเห ปกฺฉิปิตฺวา ทวารํ ปิทหาเปตฺวา ตโย ทิวเส ชยป่าน
 ปิวิ ๑ อุเทโน ตตฺยทิวเส อารกฺขเก ปุจฺฉิ “กํ โว ราชฯ ตาตาติ ๑
 “ปจฺจามิตฺโต เม คหิตฺติ ชยป่าน ปิวตีติ ๑ “กา นามเสฯ มาตฺคามสฺส
 วย ตุมฺหากํ รมฺโณ กิริยา; นนุ ปฏฺิราชานํ คเหตุวฯ วิสฺสชฺเชตฺุ ว

มาเรตุ วา วรรณติ, อมเห ทุกข์ นิสีทาเปตวา ชยปานํ กิร
 ปิวตีติ ฯ เต คนตุวา ตมตถํ รลโย กเถสุ ฯ โส คนตุวา “สจจํ
 กิร ตวํ เอวํ วเทสีติ ปุจฉิ ฯ “อาม มหารราชาติ ฯ “สาธู ตํ
 วิสสชเชสสามิ; เอวรูโป กิร เต มนุโต อตถิ, ตํ มยหํ ทสสสีติ ฯ
 “สาธู ทสสามิ, คหณสมเย มํ วนทิตฺวา ตํ คณหาหิ; กิ ปน
 ตวํ มํ วนทิสสสีติ ฯ “กฺยาหํ ตํ วนทิสสามีติ ฯ “กิ น วนทิสสสีติ ฯ
 “น วนทิสสามีติ ฯ “อหํปิ น ทสสามีติ ฯ “เอวํ สนฺเต, ราชานํ
 เต กิริสสามีติ ฯ “กโรหิ, สรีรสส เม อิสสโร, น ปน จิตตสสาติ ฯ
 ราชา ตสส สฺรคชฺชิตํ สุตฺวา “กถนฺนุ โข อิมสส มนฺตํ คณหิสสามีติ
 จินฺเตตฺวา “อิมํ มนฺตํ อถฺถํ ชานาเปตฺวํ น สกฺกา, มม อีตรํ
 เอตสส สนฺติเก อุกฺคณหาเปตฺวา อหํ ตสสา สนฺติเก คณหิสสามีติ
 จินฺเตสิ ฯ อถ นํ อาท “อถฺถสส วนทิตฺวา คณหนตสส ทสสสีติ ฯ
 “อาม มหารราชาติ ฯ “เตนหิ อมฺหากํ ฆเร เอกา ชุชฺชา อตถิ,
 ตสสา อนฺโตสสานิยํ นิสินฺนาย ตวํ พหิสานิยํ จิโต ว มนฺตํ
 วาเจหีติ ฯ “สาธู มหาราช, ชุชฺชา วา โหตุ ปิจสปปิ วา, วนทนฺติยา
 ทสสามีติ ฯ ตโต ราชา คนตุวา อีตรํ วาสุลทตฺตํ อาท “อมฺม
 เอโก สงฺขกฺกุจฺจि อนคฺฆํ มนฺตํ ชานาติ, ตํ อถฺถํ ชานาเปตฺวํ
 น สกฺกา, ตวํ อนฺโตสสานิยํ นิสีทิตฺวา ตํ วนทิตฺวา มนฺตํ คณห,
 โส พหิสานิยํ จตฺวา ตฺยหํ วาเจสฺสติ, ตว สนฺติกา อหํ คณหิสสามีติ ฯ
 เอวํ โส เนสํ อถฺถมถฺถํ สนฺถวกรณฺนเยน อีตรํ ชุชฺชํ อีตรํ
 สงฺขกฺกุจฺจि กตฺวา กเถสิ ฯ โส ตสสา อนฺโตสสานิยํ วนทิตฺวา นิสินฺนาย
 พหิ จิโต ว มนฺตํ วาเจสิ ฯ

อด นั เอกทิวส์ ปุณปุณั วุจจมานมปิ มนุตปทั วตตุ
 อสกุโกนุติ “อเร ชุชเช อติพทโถฏจกโปลั เต มุขั, เอวั นาม
 วเทหิติ อาห ๑ สากุชฌิตวา “อเร ทุฏจกุฏจิกิ วเทสิ, มาทิสากุ
 ชุชชา นาม โหติติ สานิกณณั อุกุชิตวา, “กาสิ ตวนุติ วุตเต,
 “รณโณ ฐิตา วาสุตตตตนา นามาหนุติ อาห ๑ “ปีตา เต ตั มยหั
 กเถนุโต ‘ชุชชาติ กเถสิติ ๑ “มยหั กเถนุโตปี ตั สงขกุฏจิกิ กตวา
 กเถสิติ ๑ เต อุโกปี “อมุหากั สนถวกรณภเยน กถิตั ภวิสสตีติ
 อนุโตสานิยลเยว สนถวั กรีสสุ ๑ ตโต ปญจาย มนุตคคหณั วา
 สิปุคคหณั วา นตติ ๑ ราชาปี ฐิตรั นิจจัน ปุจจติ “สิปุปี คณุหสิ
 อมุมาติ ๑ “คณุหามิ ตาตาติ ๑ อด นั เอกทิวส์ อุเทโน อาห “ภทเท
 สามีเกน กตตพพพนาม เนว มาตาปีตโร น ภาติกภคินิโย กาคุ
 สกุโกนุติ; สเจ มยหั ชีวิตั ทสสสิ, ปญจ เต อิตถีสตานิ ปริวารั
 ทตวา อคคคมहेสิฏจัน ทสสามีติ ๑ “สเจ อิมสมิ วจเน ปติฏจาคุ
 สกุชิสสธ, ทสสามิ โว ชีวิตทานนุติ ๑ “สกุชิสสามิ ภทเทติ ๑ สากุ
 “สาธู สามีติ ปิตุ สนตีกั คนุตวา วนุทิตวา เอกมนุตั อฏจาสิ ๑
 อด นั โส ปุจจติ “อมุม นิฏจิตั สิปุปนุติ ๑ น ตาว นิฏจิตั ตาต
 สิปุปนุติ ๑ อด นั “กิ อมุมาติ ๑ “อมุหากั เอกั ทวารญจ วาหนญจ
 ลทฐั วฏฐติ ตาตาติ ๑ “อิทั กิ อมุมาติ ๑ “ตาต รตตี กิร
 ตารกสญญาย มนุตสส อุปจารตถาย เอกั โอสธั คเหตุพพิ
 อตติ; ตสุมอ มุหากั เวลาย วา อเวลาย วา นิภขมนกาเล
 เอกั ทวารญจ วาหนญจ ลทฐั วฏฐตีติ ๑ ราชา “สาธูติ สมปฏิจจติ ๑
 เต อตตโน อภิรุจิตั เอกั ทวารั หตถคตั กรีสสุ ๑

พาทนะ ๕ ของพระเจ้าจันทรปัชโชต

(หน้า ๓๕-๓๗) รมฺโง ปนฺ ปญฺจ - ปตฺตี เตมีติ อาท ฯ)

รมฺโง ปนฺ ปญฺจ วาหนานิ อเหตุํ; ภาทวตี นาม กเรณฺคา
 เอกทิวสํ ปญฺญาสโยชนานิ คจฺฉติ, กาโก นาม ทาโส สญฺจโยชนานิ
 คจฺฉติ, “เวลกํสิ จ มฺลชเกสิ จาติ เทว อสฺสา โยชนสตํ คจฺฉนฺติ,
 นาพาคิริ หตฺถิ วิสฺติโยชนสตนฺติ ฯ โส กิร ราชานุปฺปนฺเน พุทฺเธ,
 เอกสฺส อีสฺสรสฺส อฺปฺญาโก อโหสิ ฯ อเถกทิวสํ ตสฺมี อีสฺสเร
 พหิณฺครํ คนฺตฺวา นหาตฺวา อาคจฺฉนฺเต, เอโก ปจฺเจกพุทฺโธ นฺครํ
 ปิณฺทาย ปวิสิตฺวา สกฺลนฺครวาสินํ มาเรณฺ อวญฺญิตฺตฺตา เอกํ
 กิกฺขมฺปิ อลภิตฺวา ยถาโธเตน ปตฺเตน นิกฺขมิ ฯ อถ นํ นฺครทวารํ
 สมฺปตฺตกาเล มาโร อญฺญาตกเวเสน อฺปฺสงฺกมิตฺวา “อปี โว
 ฆนฺเต กิณฺจิ ลทฺธนฺติ ปุจฺฉิ ฯ “กี ปนฺ เม ตวํ อลภนาการ์ กิรติ ฯ
 “เตนหิ นินฺวตฺติตฺวา ปฺนฺ ปวิสฺถ, อิทานิ นฺ กริสฺสามีติ ฯ “นาหํ
 ปฺนฺ นินฺวตฺติสฺสามีติ ฯ สเจ หิ นินฺวตฺเตยฺย, ปฺนฺ โส สกฺลนฺครวาสินํ
 สรีเร อธิมฺุจฺจิตฺวา ปาณิํ ปหริตฺวา หสนเกฬิํ กเรยฺย, ปจฺเจกพุทฺเธ
 อนินฺวตฺเต, มาโร ตตฺถเว อนฺตรธายิ ฯ อถ โส อีสฺสโร ยถาโธเตน
 ปตฺเตนาคจฺฉนฺตํ ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวาว วนฺทิตฺวา “อปี ฆนฺเต
 กิณฺจิ ลทฺธนฺติ ปุจฺฉิ ฯ “จริตฺวา นิกฺขนฺตมฺหาวิโสติ ฯ โส จินฺเตสิ
 “อโย มยา ปุจฺฉิตํ อกเถตฺวา อญฺณํ วทติ, น กิณฺจิ ลทฺธํ
 ภวิสฺสตีติ ฯ อถสฺส ปตฺตํ โอลเณนฺโต ตฺวจฺฉํ ปตฺตํ ทิสฺวา เคเห
 ภตฺตสฺส อตฺตโน นินฺุจฺจิตานินฺุจฺจิตภาวํ อชานนฺตาย สุโร หุตฺวา ปตฺตํ
 คเหตุํ อวิสหนฺโต “ฆนฺเต โลกํ อธิวาเสถาติ วตฺวา เวเคน ฆรํ
 คนฺตฺวา “อมฺหากํ ภตฺตํ นินฺุจฺจิตนฺติ ปุจฺฉิตฺวา, นินฺุจฺจิตนฺติ วุตฺเต,

ตํ อุกฺกุจํ อาท “ตาท อญฺโฆ ตยา สมฺปนฺนเวคตโร นตฺถิ,
 สึเขน ชเวน ตํ ภาทตํ ปตฺวา ‘ปตฺตํ ภาเนเต เทธาติ วตฺวา ปตฺตํ
 คเหตุวา เวเคน เอหิตี ฯ โส เอกวจเนเนว ปกฺขนฺทิตฺวา ปตฺตํ
 คเหตุวา อาทริ ฯ อิสฺสโรปี อตฺตโน โภชนสฺส ปตฺตํ ปุเรตฺวา
 “อิมํ สึขํ คนฺตฺวา ออยฺยสฺส สมฺปาเทหิ, อหนฺเต อิตฺ ปตฺตํ
 เทหิตี อาท ฯ

คาถาอนุโมทนาของพระปัจเจกพุทธเจ้า

(หน้า ๓๗-๓๘ โส ตํ คเหตุวา — อคฺคมहेสิฏฺฐจาเน จเปสิ ฯ)

โส ตํ คเหตุวา ชเวน คนฺตฺวา ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปตฺตํ
 ทตฺวา ปญฺจปติฏฺฐจิตฺน วนฺทิตฺวา “ภาเนเต เวลา อุกฺกุจํ, อหํ
 อตีสึเขน ชเวน คโต จ อากโต จ, เอตสฺส เม ชวสฺส พเลน
 โยชนานํ ปณฺณาสสฏฺฐิจีสตวิสตีตคมนสมตฺถานิ ปญฺจ วาหนานิ
 นิพฺพตฺตนฺตุ อากจฺจนฺตสฺส จ เม คจฺจนฺตสฺส จ สรีริ สุริยเตเชน
 ตตฺตํ, ตสฺส เม พเลน นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตฏฺฐจาเน อาณา สุริยเตชสทิสสา
 โหตุ; อิมสฺมี เม ปิณฺทปาเต สามินา ปตฺติ ทินฺนา, ตสฺสา
 นิสฺสนฺเทน ตุมฺहेหิ ทิฏฺฐจรมฺมสฺส ภาคี โหมหิตี อาท ฯ ปจฺเจกพุทฺโธ
 “เอวํ โหตุติ วตฺวา

“อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยหํ จิปฺปเมว สมิชฺฉตฺตุ;
 สพฺเพ ปุเรนฺตุ สงฺกปฺปา, จนฺโท ปณฺณโรโส ยถา.
 อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยหํ จิปฺปเมว สมิชฺฉตฺตุ;
 สพฺเพ ปุเรนฺตุ สงฺกปฺปา, มณฺนิ โชติโรโส ยถาติ

อนุโมทนนํ อกาสิ ฯ ปจฺเจกพุทฺธานํ กิร อิมาว เทว คาถา อนุโมทนน-

คาถา นาม โหนติ ฯ ตตถ มณิ โชติโรสติ: สพฺพกามทํ มณฺริตนํ
 วุจฺจติ ฯ อิทนฺตสฺส ปุพฺพจริตํ ฯ โส เอตฺรหิ จณฺทปชฺโชโต อโหสิ ฯ
 ตสฺส จ กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน อิมานิ ปญฺจ วาหนานิ นิพฺพตฺตีสู ฯ

อถกทิวสํ ราชา อุตฺตมกัฬาย นิกฺขมิ ฯ อุเทโน “อชฺช
 ปฺลายิตพฺพนฺติ มหนฺตมหนฺเต จมฺมปฺสิพฺพเก หิริธฺยสุวณฺณสฺส
 ปุเรตฺวา กเรณฺุกปฺญฺเจ จเปตฺวา วาสฺลทตฺตํ อาทาย ปฺลาโย ฯ
 อนฺเตปฺรปาลกา ปฺลายนฺตํ ทิสฺวา คนฺตฺวา ธมฺมโล อโรรุจฺสุ ฯ
 ราชา “สึนํ คจฺจณฺตติ พลํ ปหิณฺนิ ฯ อุเทโน พฺลสฺส ปกฺขนฺตภาวํ
 ญตฺวา กหาปณฺปฺสิพฺพกํ โมเจตฺวา ปาเตสิ ฯ มนฺุสฺสา กหาปณฺ
 อฺจฺจนิตฺวา ปุณฺ ปกฺขนฺทิสฺสุ ฯ อิตโร สุวณฺณปฺสิพฺพกํ โมเจตฺวา
 ปาเตตฺวา, เตสํ สุวณฺณโลเกน ปฺปญฺจนฺตानญฺเวย, พหิ นินฺวตฺถํ
 อตฺตโน ขนฺธาวารํ ปาปฺุณฺนิ ฯ อถ นํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา ว อตฺตโน
 พฺลกาโย ปฺริวารेतฺวา นครํ ปเวเสสิ ฯ โส คนฺตฺวา ว วาสฺลทตฺตํ
 อภิสฺสิญฺจิตฺวา อคฺคมเหสิญฺจฺจาเน จเปสิ ฯ

อิทํ วาสฺลทตฺตํ วตฺถุํ ฯ

ประวัตินางม้านทिया

(หน้า ๓๘-๓๙ อปรา ปน มาคนุทिया — โภจิ มกุเขตุํ สกุโภติฯ)

อปรา ปน มาคนุทिया นาม รัญโณ สนตีกา อคคมเหสิญจัน
 ลภี ฯ สากิร กุรุรุญเจ มาคนุทียสุส พุราหุมนสุส ฐิตา, มาตาปิสสา
 มาคนุทियाเตว นาม ฯ จุพปีตาปิสสา มาคนุทियो ว ฯ สากิรุปา
 อโหสิ เทวจจรปฏิกากา ฯ ปีตา ปนสสา อนุจจวิกํ สามิกํ อลภนุโต
 มหนุเตหิ มหนุเตหิ กุเลหิ ยาจิโตปี “ตุมุเห น มยหํ ฐิตุ
 อนุจจวิกาติ ตชเชตวา อุโยเชสิ ฯ อเถกทิวสํ สตุถา ปจจุสสมเย
 โลกํ โอลเณนุโต มาคนุทียพุราหุมนสุส สปะชาปะติกสุส อนาคติ
 ผลุปนีสสยํ ทิสวา อดตโน ปตตจิวรมาทาย ตสุส พหินิกเม
 อคคิปริจรณญจัน อคมาสิ ฯ โส ตถาคตสุส รูปโสภคคํ อดตภาว
 โอลเเกตวา “อิมสมํ โลก อิมินา ปุริเสน สทิสอ อญโณ
 ปุริโส นาม นตติ, อยํ มยหํ ฐิตุ อนุจจวิก, อิมสุส ปุริสสุส
 โปสวานตถาย มม ฐิตร์ ทสสามิติ จินเตตวา “สมณ เอกา เม
 ฐิตา อดติ, อหํ อดตกํ กาลํ ตสุสา อนุจจวิกํ ปุริสํ น ปสสามิ,
 ตุมุเห ตสุสา, สากิ จ ตุมุหากญเเว อนุจจวิกา, ตุมุหาก
 ปาทปริจาริกํ ตสุสา จ อดตารํ ลทฐํ วัญญติ, ตํ โว อหํ
 ทสสามิ, ยาว มม คมนา อีเชว ติจจถาติ อาห ฯ สตุถา กิณจิ
 อดตวา ตุนหิ อโหสิ ฯ พุราหุมนเเว เเวเคน ฆรํ คนตวา “โภติ
 โภติ ฐิตุ เม อนุจจวิก ทิญโจ, สีมํ สีมํ ตํ อดงกโรหิติ ตํ
 อดงการาเปตวา สทธี พุราหุมนिया อาทาย สตุถุ สนตีกํ ปายาสิ ฯ
 สกถนกรํ สงขุภิ “อยํ อดตกํ กาลํ ‘มยหํ ฐิตุ อนุจจวิก นตถิติ
 กสสจิ อดตวา ‘อชช เม ฐิตุ อนุจจวิก ทิญโจติ กิร วทติ;

กัทธิโส นุ โข โส, ปสฺสิสฺสาม นนฺติ ฯ มหาชน เตเนว สทฺธิ
 นิภขมิ ฯ ตสฺมี ธีตรํ คเหตฺวา อากฺขณฺเต, สตฺถา เตน วุตฺตญฺจानเ
 อจฺตฺวา ตตฺถ ปทเจตฺยํ ทสฺเสตฺวา คนฺตฺวา อณฺณสฺมี จานเ
 อญฺจาสฺมิ ฯ พุทฺธานํ หิ ปทเจตฺยํ อธิญฺจหิตฺวา อกฺกนฺตญฺจานเยว
 ปญฺญาตฺติ, น อณฺณตฺถ: เยสฺยจ อตฺถาย อธิญฺจิตํ โหติ, เต ว นํ
 ปสฺสนฺติ; เตสํ ปน อทสฺสนกรณตฺถํ หตฺถิอาทโย วา อกฺกมนฺตฺ,
 มหาเมโฆ วา วสฺสตุ, เวรมฺพวาทา วา ปหรนฺตฺ, น นํ โกจि
 มกฺเขตฺถํ สกฺโกติ ฯ

รอยเท้าบอกนိสัยคน

(หน้า ๓๙-๔๑ อถ พุราหุณฺณิ - อิมํ คาลมาห ฯ)

อถ พุราหุณฺณิ พุราหุณฺณิ อาห “กฺุหิ โส
 ปฺริโสติ ฯ “อิมสฺมี จานเ ติจฺจาทิ นํ อวจํ, กฺุหิ นุ โข โส
 คโตติ โอลเณนโต ปทเจตฺยํ ทิสฺวา “อยมสฺส ปทวลลฺไซติ อาห ฯ
 พุราหุณฺณิ สลกฺขณฺมนฺตานํ ตินฺณํ เวทานํ ปคฺุณฺตาย ลกฺขณฺมนฺเต
 ปริวตฺเตตฺวา ปทลกฺขณฺ อฺุปธาเรตฺวา “นยิทํ พุราหุณฺณ ปญฺจ-
 กามคฺุณฺเสวินอ ปทนฺติ วตฺวา อิมํ คาลมาห

“รตฺตสฺส หิ อุกฺกฏิกํ ปทํ ภเว,
 ทฺุจฺจสฺส โหติ สหฺสานุปีพิตํ,
 มฺุพฺุหสฺส โหติ อวกฺุทฺฒิตํ ปทํ,
 วิวฺุจฺจทสฺส อิทฺมิตฺสํ ปทนฺติ ฯ

อถ นํ พุราหุณฺณเ อาห “โภติ ตฺวํ อฺุทกฺกจฺุญฺยํ กฺุมฺภิเ
 วิย เคหฺมชฺุณฺเน วสนฺใจเร วิย มนฺเต ปสฺสนสฺสิลา ตฺุณฺหิ โหหิติ ฯ

“พฺรหฺมณฺ ยํ อิจฺฉสฺสิ, ตํ วเทหฺสิ; นยิทํ ปญฺจกามคฺคณฺเสวโน ปทนฺติ ฯ
 อิตฺโต จิตฺโต จ โอลฺเกนฺโต สตุถารํ ทิสฺวา “อํยํ โส ปุริโสติ วตุวา
 พฺรหฺมโณ คนฺตุวา “สมณฺ ธิตฺรํ เต ไปสวานตฺถาย ทมฺมีติ อาท ฯ
 สตุถา “ธิตฺรา เต มยฺหํ อตฺถโถ อตฺถิ วา นตฺถิ วาติ อวตุวา ว
 “พฺรหฺมณฺ เอกนฺเต การณํ กเถมีติ วตุวา, กเถหิ สมณฺาติ

วตุเต, มหาภินิกฺขมฺนโต ปฏฺจาย ยาว อชปาลนฺิโครธฺมุลา มาเรน
 อนุพฺนุธฺภาวํ อชปาลนฺิโครธฺมุเล จ “อตีโตทานิ เม เอส วิสยนฺติ
 ตสฺส โสกาตฺรสฺส โสกฎฺปสมนฺตํ อากตาหิ มารธิตาหิ กุมาริก-
 วณฺณาทิวเสน ปโยชิตฺปโลภนํ อัจจิกฺขิตฺวา

“ทิสฺวาน ตณฺหํ อรตฺถิยฺจ รากํ
 นาโหสิ ฉนฺโท อปี เมถฺนสมฺมี,
 กิเมวิทํ มุตฺตกริสฺปฺณณํ
 ปาทาปีมํ สมฺมุสฺสิตํ น อิจฺเฉติ

อิมํ คาถมาท ฯ

นางมาคันทิยาผูกอาฆาตพระศาสดา

(หน้า ๔๑-๔๒ คาถาปริโยสานะ พฺรหฺมโณ - สฺนฺาถาติ วตุวา กเถสิ ฯ)

คาถาปริโยสานะ พฺรหฺมโณ จ พฺรหฺมณฺี จ อนาคามิผล
 ปตฺติฏฺจหฺีสุ ฯ มาคนฺุทฺธิยาปี โข ธิตา “สจฺสฺส สมณฺสฺส
 มยา อตฺถโถ นตฺถิ, อนตฺถิกฺภาโว วตฺตพฺุโพ; อํยํ ปน
 มํ มุตฺตกริสฺปฺณณํ กโรติ; โหตุ, อตฺตโน ชาตฺกฺลปฺปเทสโภคยส-
 วยสมฺปตฺตี อากมฺม ตถารูปํ ภาตฺตารํ ลภิตฺวา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส

กตตพพยุตตกัม ชานิสฺสามีติ สตถฺริ อาฆาตัม พนฺธิ ฯ “กั ปน สตถฺธา
 ตสฺสา อตฺตนิ อาฆาตฺอุปฺตตี ชานาติ น ชานาตีติ ฯ ชานาติเยว ฯ
 “ชานนฺโต กสฺมา คาถมาหาติ ฯ อิตเรลํ ทฺวินนํ วเสน ฯ พุทฺธา นาม
 อาฆาตัม อคเณตฺวา มคฺคผลาธิกมารหํ นํ วเสน ธมฺมํ เทเสนฺติเยว ฯ
 มาตาปิตโร ตํ เนตฺวา จูฬมาคฺนุทียํ กนิฏฺจํ ปฏิจฺญาเปตฺวา
 สตถฺ สนฺติกัม คนฺตฺวา อุโภปี ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ ฯ
 จูฬมาคฺนุทียโยปี จินฺเตสิ “มม ธีตา โอมกสฺตตสฺส นานุจฺฉวิกา,
 เอกสฺส รณฺโถว อนุจฺฉวิกาติ ตํ อาทาย โกสมฺพี คนฺตฺวา
 สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา “อิมํ อิตถึรตฺนํ เทวสฺส อนุจฺฉวิกนฺติ
 อุเทนสฺส รณฺโถว อาทาสิ ฯ โส ตํ ทิสฺวาว อุปฺปนฺนพลวสิเนโห
 อภิเสกํ ทตฺวา ปญฺจสฺตมาตฺคฺคามมสฺสา ปริวารํ กตฺวา อคฺค-
 มहेสิฏฺฐาเน จเปสิ ฯ

อิทํ มาคฺนุทียาย วตถุํ ฯ

เอวมสฺส ทิยฺชฺชสฺสทสฺสนาฏฺกิตถึปฺริวารา ติสฺโส อคฺคฺมहेสิโย
 อเหตุํ ฯ

ตสฺมี โจ ปน สมเย “โฆสกเสฏฺฐี กุกฺกุฏเสฏฺฐี ปาวาริกเสฏฺฐีติ
 โกสมฺพิยํ ตโย เสฏฺฐิโน โหนฺติ ฯ เต อุปฺกฏฺจาย วสฺสุปฺนายิกาย
 ปญฺจสฺเต ตาปเส หิมวฺนตฺโต อากนฺตฺวา นคเร ภิกฺขาย จรฺนฺเต
 ทิสฺวา ปสึทิตฺวา นิสึทาเปตฺวา โภเชตฺวา ปฏิญฺญํ คเหตุวา จตฺตาโร
 มาเส อตฺตโน สนฺติเก วาสาเปตฺวา ปุณฺ วสฺสารถฺเต อากมฺนตฺถาย
 ปฏิชานาเปตฺวา อุยฺโยเชตุํ ฯ ตาปสฺวาปี ตโต ปฏฺจาย อฏฺจ มาเส
 หิมวฺนเต วสิตฺวา จตฺตาโร มาเส เตลํ สนฺติเก วสนฺติ ฯ เต
 อปรภาเค หิมวฺนตฺโต อากจฺฉนฺตา อรณฺถายตฺเน เอกํ มหฺทานิโครธํ

ทิสฺวา ตสฺส มุเล นิสฺสึ ๑ เตสุ เขมฺมจกตาปโส จินฺเตสิ “อิมสฺมึ
 รุกฺเข อธิวตฺถา เทวตา น โอรมตฺติกา ภวิสฺสติ, มหเสฏฺเฐเนเวตฺถ
 เทวราชาเน ภวิสฺสํ; สาทฺฐ วตสฺส, สจายํ อธิคณฺสส ปานียํ
 ทเทยฺยาติ ๑ โส ปานียํ อทาสี ๑ ตาปโส นหฺนโนทกํ จินฺเตสิ ๑ ตมฺปิ
 อทาสี ๑ ตโต โภชนํ จินฺเตสิ ๑ ตมฺปิ อทาสี ๑ อถสฺส เอตทโหสิ
 “อัยํ เทวราชา อมฺเหหิ จินฺติตฺตจฺจินฺติตํ สพฺพํ เทติ, อโห วต นํ
 ปสฺเสยฺยามาติ ๑ โส รุกฺขกฺขณฺธํ ปทาเลตฺวา อตฺตานํ ทสฺเสสิ ๑
 อถ นํ “เทวราชา มหตี เต สมฺปตฺติ, กิณฺณุ โข กตฺวา อัยํ ลทฺธาติ
 ปุจฺฉิสฺสุ ๑ “มา ปุจฺฉณ อยฺยาติ ๑ “อาจิกฺข เทวราชาติ ๑ โส อตฺตนา
 กตฺกมฺมสฺส ปรีตฺตกตฺตา ลชฺชมาโน กเถตฺถ น วิสฺหติ, เทหิ ปุณฺปุณฺ
 นิปฺปิพฺปิยาโน ปน “เตนหิ สฺสณาถาติ วตฺวา กเถสิ ๑

นายทศคตระรักษาอุโบสถ

(หน้า ๔๓-๔๔ โส กิร เอโก - มยา ลทฺธาติ อาห ๑)

โส กิร เอโก ทศคตมนุสฺโส หุตฺวา ภตฺตี ปรีเยสนฺโต
 อนาคตฺวา ปุจฺฉิ “ตสฺส ภตฺติกสฺส อชฺช อุโปสฺสทิวสกาโว เกนจ
 กถิตฺติ ๑ “น กถิตฺติ สามีติ ๑ “เตนหิสฺส สายมาสํ ปจฺจธาติ ๑ อถสฺส
 ปตฺถโถทนํ ปจฺฉิสฺสุ ๑ โส ตํทิวสํ อรณฺญเณ กมฺมํ กตฺวา สายํ อนาคตฺวา,
 ภตฺเต วทฺฒตฺวา ทินฺเน, “ฉาโตสฺมิตฺติ สหสา อภฺยชิตฺวา ว “อภฺยเณสุ
 ทิวสเสสุ อิมสฺมึ เคเห ‘ภตฺตํ เทถ สฺวปํ เทถ พุยฺยชนํ เทถาติ
 มหาโกลาหลํ โหติ, อชฺช สพฺเพ นิสฺสทฺทา นิปชฺฉิสฺสุ, มยฺหเมเวกสฺส

นิสสนุเทเนว สว สมฺปตฺติ มยา ลทฺธาติ อห ๑

คาบสเลื่อมใสออกบวช

(หน้า ๔๔-๔๖ พุทฺโธติ วจันํ สุตฺวา ว - ฃรทฺวารํ ปิณฺฑทฺาย จรฺติ ๑)

“พุทฺโธติ วจันํ สุตฺวา ว ปณฺจสตา ตาปสฺวา อฏฺฐาย เทวตฺาย
 อณฺชลํ ปคฺคยฺห ‘พุทฺโธติ วเทสํติ, พุทฺโธติ วทามํติ ติกฺขตฺตํ
 ปฏฺิชาณาเปตฺวา, “โหมโสปี โข เอโส ทฺลลโก โลกสมฺินนฺติ อูทานํ
 อูทาเนตฺวา, “เทวเต อนเเกสุ กปฺปสฺตสทฺสเสสุ อสฺสุตฺพุพฺพํ สทฺทํ
 ตยา สฺฐนาปิตมฺหาคี อหํสุ ๑ อถนฺเตวาลิกา อจริยํ เอตทวโจ
 “เตนหิ สตฺถุ สนฺติกํ คจฺฉามาคี ๑ “ตาคา ตโย เสฏฺฐจฺิโน อมฺหากํ
 พหุปรกาธา, เสว เตสํ นินฺเวสเน ภิกฺขํ คณฺหิตฺวา เตสมฺปี อจฺจิกฺขิตฺวา
 คมฺิสฺสาม, อธิวเสถ ตาตาคี ๑ เต อธิวสยํสุ ๑ ปฺนทิวเส เสฏฺฐจฺิโน
 ยาคุกฺตํ สมฺปาเทตฺวา อาสนานิ ปณฺญาเปตฺวา “อชฺช โน อຍ္ယานํ
 อาคมนทิวโสติ ญตฺวา ปจฺจुकฺคมนํ กตฺวา เต อาทาย นินฺเวสนํ
 คนฺตฺวา นิสํหาเปตฺวา ภิกฺขํ อหํสุ ๑ เต กตฺถตฺตกฺิจจา “มฺหเสฏฺฐจฺิโน
 มยํ คมฺิสฺสามาคี วทํสุ ๑ “นฺนุ ฆนฺเต ตุมฺเหหิ จตฺตาริ วสฺสิเก
 มาเส อมฺหากํ คหิตา ปฏฺิณฺญา; อิทานิ กุหํ คจฺฉนฺตาคี ๑ “โลก
 กิร พุทฺโธ อฺปฺปนฺโน, ธมฺโม อฺปฺปนฺโน, สจฺจโม อฺปฺปนฺโน; ตสฺมา
 สตฺถุ สนฺติกํ คมฺิสฺสามาคี ๑ “กํ ปนฺ ตสฺส สตฺถุ สนฺติกํ
 ตุมฺหากถฺยเณว คนฺตํ วฏฺฐตํติ ๑ “อถฺยเณสมฺปี อวาริตํ อวฺุโสติ ๑
 “เตนหิ ฆนฺเต อากเมถ มยํปี ปริวจันํ กตฺวา คจฺฉามาคี ๑ “ตุมฺเหสุ
 ปริวจันํ กโรนฺเตสุ, อมฺหากํ ปปฺลฺโย โหติ, มยํ ปฺรโต คจฺฉาม,
 ตุมฺเห ปจฺฉโต อากจฺเจยฺยาถาคี วตฺวา เต ปฺเรตรํ คนฺตฺวา

สมมาสมพุทฺธํ ทิสฺวา อภิตถวิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนตํ นิสฺที่สุ ๙
 อด เนสํ สตุถา อนุปฺพุพฺพิกถํ กเถตฺวา ฐมฺมํ เทเสสิ ๙ เทสนา-
 ปรีโยसानเน สพุเพ สห ปฏิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา ปพฺพชฺชํ
 ยาจิตฺวา “เอถ ภิกฺขโวติ วจนสมนฺนตฺรเมว อิทฺธิมยปตฺตจิวรรธา
 วสฺสสตฺติกถฺเถรา วีย อเหตุํ ๙

เตปี โข ตโย เสฏฺฐจฺฉิโน ปญฺจหิ ปญฺจหิ สกฺกฺสฺเตหิ
 วตฺถจฺฉาทนสปฺปมธฺฐผาณิตาทีนึ ทานุปรกรรมานึ อาทาย สาวตฺถึ
 ปตฺวา เชตวนํ ปวิสิตฺวา สตุถารํ วนฺทิตฺวา ฐมฺมกถํ สุตฺวา
 กถาปรีโยसानเน โสตาปตฺตติฝเล ปตฺติฏฺจาย อทฺตมาสมตฺตํ ทานํ
 ททมานา สตุถุ สนฺติเก วสิตฺวา โกสมพฺพิคมนตฺถาย สตุถารํ
 ยาจิตฺวา, สตุถารา ปฏฺธิยถํ ททนฺเตน “สุถฺถวาคาเร โข คหปตโย
 ตถาคตา อภิรมนฺตีตี วุตฺเต, อถฺถวาทํ ภนฺเต, อมฺเหหิ ปหิต-
 สาสเนนาคนฺตุํ วฏฺฐตีตี วตฺวา โกสมพฺพิ คนฺตฺวา โฆสกเสฏฺฐจฺฉิ
 โฆสิตารามํ กุกฺกฏฺเสฏฺฐจฺฉิ กุกฺกฏฺจฺฉารามํ ปาวาริกเสฏฺฐจฺฉิ ปาวาริกา-
 รามนฺติ_ตโย มหาวิหาเร กาทเรตฺวา สตุถุ อากมนตฺถาย สาสนํ
 ปหิณฺตีสุ ๙ สตุถา เตสํ สาสนํ สุตฺวา ตตฺถ อคมาสิ ๙ เต ปจฺจกฺคนฺตฺวา
 สตุถารํ วิหาเร ปเวเสตฺวา “อิมํ วิหารํ จาตุทฺทิสฺสส พุทฺธปฺปมุขสฺส
 ภิกฺขุสงฺฆสฺส เทมีติ ติกฺขตฺตํ นียยาเทตฺวา วาเรน วาเรน ปฏฺธิชคฺคนฺติ ๙
 สตุถา เทวสิกํ เอเกกสฺมี วิหาเร วสตี, ยสฺส วิหาเร วุตฺโต โหติ,
 ตสฺเสว ฆมรทฺวาเร ปิณฺฑทาย จรตี ๙

นายสุมนมาลาการเลี้ยงภิกษุสงฆ์

(หน้า ๔๖-๔๘ เต๋ ปน ตินฺณํ - อมฺหากํ กเถหีติ วทีสุ ฯ)

เต๋ ปน ตินฺณํ เสฏฺฐิโน อุกฺกุจฺจาโก สุมนโน นาม มาลาการโ
 อโหสิ ฯ โส เต เสฏฺฐิโน เอวมาท “อหํ ตุมฺหากํ ทีฆรตตํ
 อุปการโก, สตุถารํ โภเชตุกาโมมฺหิ; มยฺหํ เอกทิวสํ สตุถารํ
 เทถาติ ฯ “เตนทึ ภณฺเ เสว โภเชหีติ ฯ “สาธฺมึ สามีติ โส สตุถารํ
 นิมนฺเตตฺวา สกฺกาโร ปฏฺิยาเทสิ ฯ ตทา ราชา สามาวตฺติยา เทวสิกํ
 ปุโปมฺมุเล อฏฺุจ กหาปณฺเ เทติ ฯ ตสฺสา ชุชฺชุตฺตรา นาม ทาสี
 สุมนมาลาการสฺส สนฺตํ คณฺหวา นิพทฺธํ ปุโปผานิ คณฺหวาติ ฯ อถ นํ
 ตสฺมึ ทิวเส อาคตํ มาลาการโ อาท “มยา สตุถา นิมนฺตีโต,
 อชฺช อคฺคปุเปหิ สตุถารํ ปุเชสฺสามิ; ตฺวิจฺจ ตาว ตวํ, ปรีเวสนาย
 สหายิกา หุตฺวา ฌมฺมํ สุตฺวา อวเสสานิ ปุโปผานิ คเหตุวา คมิสฺสสีติ ฯ
 สา “สาธฺมึ อธิวาเสสิ ฯ สุมนโน พุทฺธปุโปมฺมุํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวีสิตฺวา
 อนุโมทนกรณฺตถาย ปตฺตํ อคฺคเหสิ ฯ สตุถา อนุโมทนธมฺมเทสนํ
 อารภิ ฯ ชุชฺชุตฺตราปี สตุถุ ฌมฺมกถํ สุนฺนตีเยว โสตาปตฺติพล
 ปตฺติจฺจหิ ฯ สา อณฺเณสุ ทิวเสสุ จตฺตารโ กหาปณฺเ อตฺตโน คเหตุวา
 จตฺุหิ ปุโปผานิ คเหตุวา คจฺจติ, ตํทิวสํ อฏฺุจหิปี ปุโปผานิ คเหตุวา
 คตา ฯ อถ นํ สามาวตี อาท “กิณฺนุ โข อมฺม อมฺหากํ รณฺเ
 ทฺวิคฺคณฺํ ปุโปมฺมุลํ ทินฺนุนฺนติ ฯ “โน อยฺเยติ ฯ “อถ กสฺมา พหฺนุ
 ปุโปผานีติ ฯ “อณฺเณสุ ทิวเสสุ อหํ จตฺตารโ กหาปณฺเ อตฺตโน
 คเหตุวา จตฺุหิ ปุโปผานิ อหฺรามีติ ฯ “อชฺช กสฺมา น คณฺหวีติ ฯ
 “สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฌมฺมกถํ สุตฺวา ฌมฺมสฺส อธิคตฺตฺตาติ ฯ อถ นํ
 “อเร พุฏฺุจทาสี เอตฺตํ กาลํ ตยา คหิตกหาปณฺเ เม เทหีติ

อตชเชตวา “อมม ตยา ปิตํ อมตํ อมฺเหปี ปาเยหีติ วตฺวา,
 “เตนหิ มํ นหาเปหีติ วุตฺเต, โสพสฺหิ คนฺโฑทกมฺเฏหิ นหาเปตฺวา
 เทว มฺภูจฺสาฎฺเฏ ทาเปสฺสิ ฯ สฺวา เอกํ นิวาเสตฺวา เอกํ ปารูปิตฺวา
 อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา เอกํ วิชฺณี อหฺราเปตฺวา อาสเน นิสฺสีทิตฺวา
 จิตฺรวิชฺณี อาทาย ปญฺจ มาตุคามสฺตานิ อามนฺเตตฺวา ตาสํ สฺตถฺรา
 เทสฺตินิยามเเนว ฌมฺมํ เทเสสฺสิ ฯ ตสฺสา ฌมฺมกถํ สุตฺวา ตา สพฺพปาปี
 โสตาปตฺติผลฺเล ปตฺติฏฺจหฺรีสุ ฯ ตา สพฺพปาปี ขุขฺชุตฺตรํ วนฺทิตฺวา “อมม
 อชฺชโต ปญฺจาย ตฺวํ กิถิฏฺจกมฺมํ มา กริ, อมฺหากํ มาตุฏฺจจาเน จ
 อจฺริยฏฺจจาเน จ จตฺวา สฺตถฺ สนฺตํ กํ คนฺตฺวา สฺตถฺรา เทสฺตี
 ฌมฺมํ สฺถนิตฺวา อมฺหากํ กเถหีติ วทฺีสุ ฯ

นางขุขชุตตราเลิศในทางแสดงธรรม

(หน้า ๔๘-๔๙ สภา ตถา กโรนฺติ – กาลเ อุปฺปนฺนานิ ฯ)

สภา ตถา กโรนฺตี อปรภาเคติปิฏฺกธฺรา ชาตา ฯ อถ นํ สฺตถา
 “เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สฺวีกานํ อุปาสิกานํ ฌมฺมกถิกานํ ยทิตํ ขุข
 ชุตฺตราติ เอตทคฺเค จเปสฺสิ ฯ ตาปี โข ปญฺจสฺตา อิตฺถิโย ตํ เอวมาหฺนํ
 “อมม สฺตถฺรํ ปสฺสิตฺูกามมฺห, ตํ โน ทสฺเสหิ, คนฺธมาลาทฺีหิ นํ
 ปุเชสฺสามาติ ฯ “อฺยเย ราชกฺถํนาม ภาริยํ, ตุมฺเห คเหตุวา พหิ
 คนฺตํ น สกฺกาติ ฯ “อมม มา โน นาเสหิ, ทสฺเสเหว อมฺหากํ
 สฺตถฺรณฺติ ฯ “เตนหิ ตุมฺหากํ วนฺศนคพฺพานํ ภิตฺตีสุ, ยตฺตเกน
 โอลเเกตุํ สกฺกา โหติ, ตตฺตํ จิตฺทํ กตฺวา คนฺธมาลาทฺีนิ อหฺรา
 เปตฺวา สฺตถฺรํ ตินฺณํ เสฏฺฐิณํ ฌรทฺวารํ คจฺจนฺตํ ตุมฺเห เตสุ เตสุ
 จาเนสุ จตฺวา โอลเเกถ เจว หตฺเถ ปสาเรตฺวา วนฺทถ จ ปุเชถ จา

ติ ฯ ตา ตถา กตฺวา สตฺถารํ คจฺจนฺตยฺเจว อากจฺจนฺตยฺจ โอลฺเกตฺวา
วณฺทิสฺสุ เจว ปุเชฺฐํ จ ฯ

อถกทิวสํ มาคนฺทียา อตฺตโน ปาสาทตลโต นิภฺขมิตฺวา
จฺงกมมานา ตาสํ วสนฺภูจฺานํ คนฺตฺวา คพฺเภสุ จิฑฺทํ ทิสฺวา “อิทํ
กิณฺติ ปุจฺฉิตฺวา ตาหิ ตสฺสา สตฺถริ พนฺธามาตํ อชานนฺตฺหิ “สตฺถา
อิมํ นครํ อากโต, มยํ เอตฺถ จตฺวา สตฺถารํ วณฺทาม เจว
ปุเชม จาติ วุตฺเต, อากโต นาม อิมํ นครํ สมฺโณ โคตโม,
อิทานิสฺส กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามิ, อิมานิ ตสฺส อฺปปญฺจายิกา, อิมาสฺปิ
กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา คนฺตฺวา รลฺโย อาโรเจสิ
“มหาราช สามาวตฺมิสฺสกาณํ ปญฺจสตาณํ อิตฺถินํ พหิทฺธา ปตฺถนา
อตฺถิ, กติปาเหเนว เต ชีวิตํ น ภวิสฺสตีติ ฯ ราชา “น ตา เอวรูปํ
กฤษฺสนฺตีติ น สทฺทหิ, ปุณ วุตฺเตปิ, น สทฺทหิเยว ฯ อถ นํ, เอวํ
ติภฺขตฺตํ วุตฺเตปิ, อสทฺทหนฺตํ “สเจ เม น สทฺทหสิ, ตาสํ วสนฺภูจฺานํ
คนฺตฺวา อฺปฺธาเรหิ มหาราชชาติ อาท ฯ ราชา คนฺตฺวา คพฺเภสุ
จิฑฺทํ ทิสฺวา “อิทํ กิณฺติ ปุจฺฉิตฺวา, ตสฺมี อตฺถे อาโรจิตฺ, ตาสํ
อกฺขณฺติตฺวา กิณฺจि อวตฺวา ว จิฑฺทานิ ปิทฺทาเปตฺวา สพฺพคพฺเภสุ
ขุฑฺทจฺฉิทฺทกฺวาตปานานิ การฺเสสิ ฯ ขุฑฺทจฺฉิทฺทกฺวาตปานานิ กิร ตสฺมี
กาเล อฺปฺปนฺนานิ ฯ

พระสาสดาพจนกัณฑ์การแก้แค้น

(หน้า ๔๙-๕๐ มาคनुทียา ตาส์ กิณจิจิ - อุตตุตรี น คจจนตีติ ฯ)

มาคनुทียา ตาส์ กิณจิจิ กาคุ อสกุณุตวา “สมณสสุ
 โคตมสเสว กตตพพํ กริสสามีติ นาครานํ ลยจํ ทตฺวา “สมณํ
 โคตมํ อนุตฺตนครํ ปวิสิตฺวา จรณตํ ทาสกมฺมกรโปริเสหิ สทฺธิ
 อุกโกสิตฺวา ปรีภาสิตฺวา ปลาเปถาติ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิกา तीสุ रतनेसु
 อปฺปสนฺนา อนุตฺตนครํ ปวิฏฺฐํ สตถารํ ออนุพนฺธิตฺวา “โจโรสิ
 พาโลสิ มุพฺโหสิ โอฏฺโฆสิ โคณฺเสิ คทฺรโกสิ เนรยิโกสิ
 ตिरจฺฉานคโตสิ, นตฺถิ ตฺยหํ สฺคตฺติ, ทฺคคฺติเยว ตฺยหํ ปาฏิกงฺขาติ
 ทสฺหิ อุกโกสวตฺถุหิ อุกโกสนฺติ ปรีภาสฺนฺติ ฯ ตํ สฺตฺวา आयसुमा
 आनुतो सत्तारं ऐतत्तवो ज “ภนฺเต อิมे นาคฺรา อมฺเห อุกโกสนฺติ
 ปรีภาสฺนฺติ, อิตฺโต อลฺลตฺถ คจฺฉามาติ ฯ “กุหิ आनुताति ฯ “อลฺล
 นฺครํ ภนฺเตติ ฯ “ตตฺถ มนฺุสเสสฺสุ อุกโกสนฺเตสฺสุ, ปฺน กตฺถ คมิสฺสาม
 आनुताति ฯ “ตโตปิ อลฺลํ นฺครํ ภนฺเตติ ฯ “ตตฺถ มนฺุสเสสฺสุ
 อุกโกสนฺเตสฺสุ, กุหิ คมิสฺสามาติ ฯ “ตโต อลฺลํ นฺครํ ภนฺเตติ ฯ
 “आनुत्त न्ने अं कत्तुं वृण्णति; यत्तถ अचिग्रन् उप्पन्नं, तत्तถेव
 तस्मिं रूपस्सत्ते, अल्लत्तถ कन्तुं वृण्णति; के पन् ते आनुत्त
 अुकुगोสนत्तीति ฯ “ภนฺเต ทาสกมฺมกรे उपात्तय सपुपे अुकुगोสนत्तीति ฯ
 “अं आनुत्त सङ्कामं ओत्तिण्णहतฺถิสฺทิสो, सङ्कामं ओत्तिण्ण-
 हत्ถिโน हि जत्तुหิ ทิสฺทาหิ आकत्ते सเร สหิต्तुं गारो, तत्तेव พฺพฺหิ
ทฺุสฺสีเลหิ กถิตกถานํ สหนํ นาม มยฺหํ गारोति वत्तวา अत्तानं
 आरपुक् ञ्मं तेเสनुโต อิมา นาควคฺเค तीสฺโส काठा अगाสิ

“อํ นาโคว สङ्คามे จาปาโต ปตีตํ สรํ

อติวากย์ ตติกขิสต์, ทุสสีโล หิ พหุชชโน ๕
 ทนฺตํ นยฺนติ สมิตี, ทนฺตํ ราชากิริหฺติ,
 ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ, โยติวากย์ ตติกขติ ๕
 วรมสฺสตรา ทนฺตา, อาชานียา จ สินฺธฺวา
 กุณฺชรา จ มหฺนาคา, อตฺตทนฺโต ตโต วรฺนฺติ ๕

ฌมฺมกถา สมฺปตฺตมฺหาชนฺสฺส สาทฺถิกา อโหสิ. เอวํ ฌมฺมํ
 เทเสตฺวา “มา จินฺตฺยิตฺถ อานนฺทฺ เอเต สตฺตาหฺมตฺตเมว
 อกฺโกสิสฺสนฺติ, อญฺจเม ทิวเส ตฺถุหิ ภฺวิสฺสนฺติ; พุทฺธานํ หิ
 อุปฺปนฺนํ อธิกรณํ สตฺตาหฺโต อุตฺตรี น คจฺจตีติ ๕

นางม้านทิยาหาความด้วยเรื่องไก่

(หน้า ๕๐-๕๒ มาคนุทิยา สตุถารํ - กิริสฺสามีติ จินฺเตสิ ๕)

มาคนุทิยา สตุถารํ อกฺโกสาเปตฺวา ปลาเปตฺุ อสฺกโกนฺตี
 “กิณฺนุ โข กิริสฺสามีติ จินฺเตตฺวา อีมา เอตฺสฺส อุปฺตฺถมฺภฺภูตา,
 เอตาสํ พุยฺสนํ กิริสฺสามีติ เอกทิวสํ รลฺโย สุราปานญฺจฺจเน
 อุปฺญฺจฺจํ กโรนฺตี จุพฺปีตฺุ สาสนํ ปหิณฺนิ “อตฺโถ เม กิร กุกฺกุณฺเหหิ,
 อญฺจ มตฺกุกฺกุณฺเห อญฺจ สชิวฺกุกฺกุณฺเห คเหตฺวา อากจฺจตฺุ, อากนฺตฺวา
 จ ปน โสปาณมตฺถเก จตฺวา อากตฺถาวํ นิเวเทตฺวา, ‘ปฺวิสฺตฺติ
 วุตฺเตปี, อปฺวิสิตฺวา ปจฺมํ อญฺจ สชิวฺกุกฺกุณฺเห ปหิณฺตฺุ, ปจฺจฺจา
 อิตฺเรติ, จุพฺปฺญฺจฺจกฺสฺส จ “มม วจฺนํ กเรยฺยาสีติ ลลฺยํ อทาสี ๕
 มาคนฺทิโย อากนฺตฺวา รลฺโย นิเวทาเปตฺวา, “ปฺวิสฺตฺติ วุตฺเต,
 “รลฺโย อาปานญฺมึ น ปฺวิสิตฺสามีติ อาห ๕ อิตฺรา จุพฺปฺญฺจฺจกํ
 ปหิณฺนิ “คจฺจ ตาต มม จุพฺปีตฺุ สนฺติกนฺติ ๕ โส คนฺตฺวา เตน

ทินเน อฏฺจ สฉิวกุกฺกุณฺเฏ อาเนตฺวา “เทว ปุโรหิตเนน ปณฺณกาโร
 ปหิโตติ อห ๑ ราชา “ภทฺทโก วัต โน อุตฺตริภงฺโก อุปฺปนฺโน,
 โก นฺุ โจ ปเจยยาติ อห ๑ มาคณฺุทียา “มหาราช สามาวตีปมฺุชา
 ปญฺจสตา อิตฺถิโย นิกฺกมฺมา วิจรฺนติ, ตาสํ เปเสหิ ตา ปจิตฺวา
 อหริสฺสนฺุตีติ อห ๑ ราชา “คจฺฉ ตาสํ ทตฺวา อณฺณสฺส กิร
 หตฺเถ อทตฺวา สยเมว มาเรตฺวา ปจฺนตฺติ เปเสสิ ๑ จุพฺุฏฺจาโก
 “สาธฺุ เทวาติ คณฺุตฺวา ตถา วัตฺวา ตาหิ “มยฺ ปาณาติปาตํ
 น กโรมาติ ปฏฺิกฺกิตฺโต อากณฺุตฺวา ตมตฺถํ รณฺโณ อโรเจสิ ๑
 มาคณฺุทียา “ทิกฺกํ เต มหาราช, อิทานิ ตาสํ ปาณาติปาตสฺส
 กรณฺํ วา อกรณฺํ วา ชานิสฺสสิ, สมณฺสฺส โคตมสฺส ปจิตฺวา
 เปเสนฺตุติ วเทหิ เทวาติ อห ๑ ราชา ตถา วัตฺวา เปเสสิ ๑ อิตโร
 คเหตุวา คจฺฉนฺุโต วิย หุตฺวา คณฺุตฺวา เต กุกฺกุณฺเฏ ปุโรหิตสฺส
 ทตฺวา มตฺกุกฺกุณฺเฏ คเหตุวา ตาสํ สนฺุติกํ เนตฺวา “อิเม กิร
 กุกฺกุณฺเฏ ปจิตฺวา สตฺถุ สนฺุติกํ ปหิณฺณาติ อห ๑ “อาหฺร สามิ,
 อิทนฺุนาม อมฺุหากํ กิจฺจนฺุติ ปจฺจุคฺคณฺุตฺวา คณฺุหีสฺสุ ๑ โส รณฺโณ
 สนฺุติกํ อากณฺุตฺวา “กึ ตาตาติ ปุฏฺุโจ “สมณฺสฺส โคตมสฺส
 ปจิตฺวา เปเสถาติ วุตฺตมตฺเตยฺเว, ปฏฺิมคฺคํ อากณฺุตฺวา คณฺุหีสฺสุติ
 อัจฺจิกฺขิ ๑ มาคณฺุทียา “ปสฺส มหาราช, น ตา ตฺมฺุหาทิสานํ กโรนฺุติ;
 ‘พหิทฺุธา ปตฺถนา ตาสํ อตฺถิตฺติ วุตฺเต, น สทฺุทหฺสีติ อห ๑ ราชา
 ตํ สุตฺวาปี อธิวาเสตฺวา ตฺถุหฺเวยฺว อโหสิ ๑ มาคณฺุทียา “กิณฺุ โจ
 กริสฺสามีติ จินฺุเตสิ ๑

นางม้านทิยาหาความด้วยเรื่องงู

(หน้า ๕๒-๕๓ ตทา ปน ราชา - สมุพชชลิโต วย อโหสิ ฯ)

ตทา ปน ราชา “สามาวติยา จ วาสุตตตตาย จ มาคนุதியาย
 จาติ ติสสนุนปี เอตาสํ ปาสาทตเล วาเรน วาเรน สดุดาหํ
 วิตินาเมติ ฯ อถ “เสว วา ประเสว วา สามาวติยา ปาสาทตลํ
 คมิสสตีติ ฤตวา มาคนุதியา จูพปีตุ สาสนํ ปหิณิ “อลคทุเทน
 กิร เม อตุโธ, ทาจา อุทธริตฺวา เอกํ สปปํ เปเสตฺตุติ ฯ โส ตถา
 กตฺวา เปเสสิ ฯ ราชา อตฺตโน คมนฺนุจํ หตฺถิกนฺตวีณํ อาทายเยว
 คจฺฉติ ฯ ตสฺสา โปกฺขเร เอกํ จิฑุหํ อตฺถิ ฯ มาคนุதியา เตน จิฑุเทน
 สปปํ ปเวเสตฺวา จิฑุหํ มาลาคุเลน ถเกสิ ฯ สปปํ ทุวิหตีหํ
 อนุโตวีณายเมว อโหสิ ฯ มาคนุதியา ฤโธ คมนทิวเส “อชฺช
 กตฺริสฺสา ปาสาทํ คมิสฺสตี เทวาติ ปุจฺฉิตฺวา, สามาวติยาติ วุตฺเต,
 “อชฺช มยา มหาราช อมนาโป สุปิโน ทิฏฺฐโจ, น สกฺกา ตตฺถ
 คนฺตุ เทวาติ ฯ “คจฺฉาเมวาติ ฯ สา ยาวตตียํ วาเรตฺวา “เอวํ สนฺเต,
 อหํปี ตุมฺเหหิ สทฺธิ คมิสฺสามีติ วตฺวา นีวตฺติยมานาปี อนีวตฺติตฺวา
 “น ชานามิ ‘กั ภาวิสฺสตี เทวาติ’ ฤถฺวา สทฺธิณฺเวยว อคฺมาสิ ฯ
 ราชา สามาวตีมิสฺสกาหิ ทินฺนานิ วตฺถปฺปคฺนธฺธาภรณานิ ธาเรตฺวา
 สฺโกชนํ ฤถฺชิตฺวา วีณํ อุตฺสึสเก จเปตฺวา สยเน นีปชฺชิ ฯ มาคนุதியา
 อปฺราปรํ วิจฺรนฺตี วย หุตฺวา วิณฺณาจิทฺโต ปุปฺผคฺลํ อปฺเนสิ ฯ
 สปปํ ทุวิหตีหํ นีราหาโร เตน จิฑุเทน นิกฺขมิตฺวา อสฺสสนฺโต
 ฬณํ กตฺวา สยนปฺปญฺเจ นีปชฺชิ ฯ มาคนุதியา ตํ ทิสฺวา “เทว สปปํไปติ
 มหาสทฺทํ กตฺวา ราชานญฺจ ตา จ อุกโกสนฺตี “อัยํ ทนฺธราชา
 อลฺกขิโก มยฺหํ วจฺนํ น สฺนฺนาติ, อีมาปี นิสฺสึริกา ทฺพฺพิณีตา,

กินนาม รัญโธ สนฺติกา น ลภนฺติ; กีนุ ตุมฺเห อิมสฺมี มเตเยว,
 สุขํ ชีวิสฺสธ, ชีวนฺเต ทุกฺขํ ชีวธ; อชฺช มยา ปาปสฺสปีโน ทิฏฺฐโ,
 ‘สามาวตฺติยา ปาสาทํ คนฺตุํ น วฏฺฏตฺติ วิรวนฺตฺติยาปี เม ตยา
 สทฺโท น สุโต เทวติ อาห ๗ ราชฯ สปฺเปํ ทิสฺวา มรณภยตชฺชิตฺ
 “เอวรूपฺปี นาม อิมํ กริสฺสนฺติ; อโห ปาปาหํ อิมาสํ ปาปภาวํ
 อาจิกฺขนฺตฺติยาปี อิมิสฺสา วจันํ น สทฺทหี; ปจฺมํ อตฺตโน คพฺเภสุ
 ฉิทฺทานิ กตฺวา นิสินฺนา, ปุณฺ มยา เปสฺสิตฺเต กุกฺกุณฺเฏ ปฏฺธิปหิณฺสิ,
 อชฺช สยเน สปฺเปํ วิสฺสชฺชชีสฺสูติ โภเชน สมฺปชฺชลิโต วิย อโหสิ ๗

นางสามาวดีให้โอวาทแก่หญิง ๕๐๐ คน

(หน้า ๕๓-๕๔ สามาวดีปี ปลายจุนน์ – สรรณํ ภวติ)

สามาวดีปี ปลายจุนน์ อิตฺถีสถานํ โอวาทํ อทาสี “อมฺมา อมหากํ
 อณฺถํ ปฏฺธิสรณํ นตฺถิ, นรินฺเท จ เทเวีย จ อตฺตนิ จ สมเมว
 เมตฺตจิตฺตํ ปวตฺเตถ, มา กสฺสจฺจ โภเปํ กริตฺถาติ ๗ ราชฯ สหสฺส-
 ถามํ สิงฺคธฺนุํ อาทาย ชฺยํ โปเถตฺวา วิสฺปีตํ สรํ สนฺนยฺหิตฺวา
 สามาวดี ปุเร กตฺวา สพฺพา ตา ปฏฺธิปาฏิยา จปาเปตฺวา สามาวตฺติยา
 อูเร สรํ วิสฺสชฺชเชสิ ๗ โส ตสฺสา เมตฺตทานุภาเวน ปฏฺธินิวตฺติตฺวา
 อาคตมคฺคาภิมุโข ว หุตฺวา รัญโธ หทยํ ปวิสฺสนฺโต วิย อฏฺฐาสิ ๗
 ราชฯ จินฺเตสิ “มยา จิตฺโต สโร สิลป์ วิชฺฌิตฺวา คจฺจติ,
 อากาเส ปฏฺธิหนนฺนจฺจานปี นตฺถิ, อถ ปเนส นิวตฺติตฺวา มม
 หทยาภิมุโข ชาโต; อยํ หิ นิจฺจิตฺโต นิสฺสตฺโต นิชฺชชีโว สโรปี
 เอตฺติสฺสา คุณํ ชานาติ, อหํ มนุสฺสญฺโตปี น ชานามิติ. โส ธฺนุํ
 จทฺเทตฺวา อณฺชลึํ ปคฺคยฺห สามาวตฺติยา ปาทมูลฺเ อุกฺกุณฺทิ

นีสิติตวา อิม คาลมาห

“สมมุยหามิ ปมุยหามิ, สพฺพา มุยฺหนฺติ เม ทิสฺยา,
 สามาวตฺติ มํ ตายสฺสุ, ตฺวญฺจ เม สฺรณํ ภฺวาทิ ฯ
 สฺยา ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา “สาธฺว เทว มํ สฺรณํ คจฺฉาติ อวตฺวา
 “ยมํ มหाराช สฺรณํ คตา, ตเมว ตฺวมฺปิ สฺรณํ คจฺฉาติ อห ฯ
 อิทํ วตฺวา สามาวตฺติ สมฺมาสมฺพุทฺธสาวิกา
 “มา มํ ตฺวํ สฺรณํ คจฺฉ; ยมํ สฺรณํ คตา,
 เอส พุทฺโธ มหाराช, เอส พุทฺโธ อนุตฺตโร,
 สฺรณํ คจฺฉ ตํ พุทฺธ; ตฺวญฺจ เม สฺรณํ ภฺวาทิ อห ฯ
 ราชา ตสฺสา วจฺนํ สุตฺวา “อิทานาหํ อติเรกตฺรํ ภายามีติ วตฺวา
 อิม คาลมาห

“เอส ภฺยโย ปมุยฺหามิ, สพฺพา มุยฺหนฺติ เม ทิสฺยา,
 สามาวตฺติ มํ ตายสฺสุ, ตฺวญฺจ เม สฺรณํ ภฺวาทิ ฯ

พระราชาทรงถวายจีวรแก่พระอานนท์

(หน้า ๕๕-๕๖ อถ นํ สฺยา - ปตฺตจิวฺรานิ อทาสิ)

อถ นํ สฺยา ปุริมฺนเยเนว ปุณ ปฏิกฺกจิปิตฺวา, “เตนฺหิ ตญฺจ
 สฺรณํ คจฺฉามิ สตฺถารญฺจ, วรญฺจ เต ทมฺมีติ วุตฺเต, “วโร คหิโต
 โหตุ มหाराชาติ อห ฯ โส สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา สฺรณํ
 คนฺตฺวา นิมนฺเตตฺวา ภิกฺขุสงฺฆมฺสฺส สตฺตาหํ ทานํ ทตฺวา สามาวตฺติ
 อามนฺเตตฺวา “อุฏฺเฐหิ วรํ คณฺหาหิติ อห ฯ “มหाराช มยํ
 หิรณฺยาทีหิ อตุโถ นตฺถิ, อิทํ ปน เม วรํ เทหิ: ตถา กโรหิ,
 ยถา สตฺถา นิพฺพุทฺธํ ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สทฺธี อีธาจฺฉนฺติ; ฐมฺมํ

สุณิสสามาติ ฯ ราชา สตุถารั วนทิตฺวา ฆนฺเต ปฺลฺยจฺหิ ฆิกฺขุสฺเตหิ
 สทฺธิ์ นิพทฺธั อีธาคจฺฉณ, สามาวตีมิสฺสกา ‘ธมฺมํ สุณิสฺสามาติ
 วทฺนฺตฺตีติ อาท ฯ “มหาราช พุทฺธานัน นาม เอกสฺมี จาเน นิพทฺธั
 คนฺตุํ น วฏฺฏติ; มหาชนฺ ปจฺจาสิสฺตีติ ฯ “เตนหิ ฆนฺเต เอกํ
 ฆิกฺขุํ อาณาเปธาติ ฯ สตุถา อาณนฺทตฺเถรํ อาณาเปสิ ฯ โส ตโต
 ปฏฺจาย ปฺลฺย ฆิกฺขุสฺตานิ อาทาย นิพทฺธั ราชกฺุลํ คจฺฉติ ฯ ตาปี
 เทวีย นิพทฺธั เถรํ สปริวารํ โภเชนฺติ ธมฺมํ สุณฺนฺติ ฯ

ตา เอกทิวสํ เถรสฺส ธมฺมกถํ สุตฺวา ปสฺสีทิตฺวา ปฺลฺยจฺหิ
 อุตฺตราสงฺคสฺเตหิ ธมฺมปฺุชฺชํ อํกํสุ ฯ เอกโก อุตฺตราสงฺโค ปฺลฺยจฺสฺตานิ
 อคฺขฺมติ ฯ ตาสํ เอกํ วตฺถํปี อทิสฺวา ราชา ปฺุจฺฉิ “กฺุหิ อุตฺตราสงฺคาติ ฯ
 “อฺยยสฺส โน ทินฺนาติ ฯ “เตน สพฺเพ คหิตาติ ฯ “อาม คหิตาติ ฯ ราชา
 เถรํ อุปสงฺกมิตฺวา ตาหิ อุตฺตราสงฺกานัน ทินฺนภาวํ ปฺุจฺฉิตฺวา ตาหิ
 ทินฺนภาวญฺจ เถเรน คหิตภาวญฺจ สุตฺวา “นฺนุ ฆนฺเต อติพฺหุณิ
 วตฺถานิ, เอตฺตเกหิ กิํ กริสฺสธาติ ปฺุจฺฉิ ฯ “อฺมฺหากํ ปฺโหนกานิ
 คณฺหิตฺวา เสสฺยานิ ชินฺณจิวรกานัน ทสฺสามิ มหาราชฺาติ ฯ “เต อตฺตโน
 ปฺุราณจิวรานิ กิํ กริสฺสนฺตีติ ฯ “ชินฺณตฺรจิวรกานัน ทสฺสนฺตีติ ฯ “เต
 อตฺตโน ชินฺณจิวรานิ กิํ กริสฺสนฺตีติ ฯ “ปฺุจฺจตฺถรณานิ กริสฺสนฺตีติ ฯ
 “ปฺุราณปฺุจฺจตฺถรณานิ กิํ กริสฺสนฺตีติ ฯ “ภุมฺมตฺถรณานิ กริสฺสนฺตีติ ฯ
 “ปฺุราณภุมฺมตฺถรณานิ กิํ กริสฺสนฺตีติ ฯ “ปาทปฺุณฺณานิ กริสฺสนฺติ
 มหาราชฺาติ ฯ “ปฺุราณปาทปฺุณฺณานิ กิํ กริสฺสนฺตีติ ฯ “ขณฺฑา-
 ขณฺฑิกํ โภฏฺฏเวตฺวา มตฺติกาย มทฺทิตฺวา ฆิตฺตี วิลิมฺปีสฺสนฺตีติ ฯ
 “ฆนฺเต เอตฺตํ กตฺวาปี อฺยยานัน ทินฺนानิ น นสฺสนฺตีติ ฯ “อาม

มหาราชชาติ ฯ ราชา ปสนุโน อปรานิ ปลฺยจ วตฺถสฺตานิ อหฺราเปตฺวา
 เถรสฺส ปาทุมฺเเล จปาเปติ ฯ เถโร กิร ปลฺยจสฺตคฺขณิกานิ วตฺถานิ
 ปลฺยจสฺตภาเคน ปาทุมฺเเล จเปตฺวา ทินฺนนานิ ปลฺยจสฺตกฺขตฺตํ ลภิ,
 สหสฺสคฺขณิกานิ วตฺถานิ สหสฺสภาเคน ปาทุมฺเเล จเปตฺวา ทินฺนนานิ
 สหสฺสกฺขตฺตํ ลภิ, สฺตสหสฺสคฺขณิกานิ วตฺถานิ สฺตสหสฺสภาเคน
 ปาทุมฺเเล จเปตฺวา ทินฺนนานิ สฺตสหสฺสกฺขตฺตํ ลภิ ฯ “เอกํ เทวํ ตีณิ
 จตฺตาริ ปลฺยจ ทสฺสตีอาทินา นเยน ลทฺธานํ ปน คณฺนา นาม
 นตฺถิ ฯ ตถาคเต กิร ปรีนิพฺพุเต, เถโร สกฺลขมฺพุทฺธิปํ วิจริตฺวา
 สพฺพวิหาเรสุ ภิกฺขุณฺํ อตฺตโน สนฺตกาเนว ปตฺตจิวฺรานิ อทาสิ ฯ

พระนางสามาวดีถูกไฟคลอก

(หน้า ๕๖-๕๘ มัคคนุทิตยา ยมหํ กโรมิ ตํ - ปสฺสโต นตฺถิ กิลฺยจฺนนฺติ)

มัคคนุทิตยา “ยมหํ กโรมิ ตํ ตถา อหุตฺวา อณฺณถาว โหติ;
 กิณฺุ โข กริสฺสามีติ จินฺเตตฺวา “อตฺเถโส อุปาโยติ, รณฺเณ
 อูยฺยานกัฬิ คจฺจนฺเต, จูพปีตฺุ สาสนํ ปหิณฺิ “สามาวดียา ปาสาทํ
 คนฺตฺวา ทุสฺสโกฏฺฐจาการเตลโกฏฺฐจาการานิ วิวราเปตฺวา ทุสฺสทานิ
 เตลจาฏฺฐีสุ เตเมตฺวา ถมฺเภ เวเจตฺวา ตา สพฺพา เอกโต กตฺวา
 ทวารํ ปิทฺทิตฺวา พหิ ยนฺตกํ ทตฺวา ทณฺฑทฺธิปกาหิ เคเห อคฺคิ
 ททฺมานอ โอตริตฺวา คจฺจตฺตฺติ ฯ โส ปาสาทํ อภิริยฺห โกฏฺฐจาการานิ
 วิวราเปตฺวา วตฺถานิ เตลจาฏฺฐีสุ เตเมตฺวา ถมฺเภ เวเจตฺุมารภิ ฯ
 อถ นํ สามาวดีปฺมุขา อิตฺถิโย “กั เอตํ จูพปีตฺาติ วทฺนฺติโย
 อุปฺสงฺกมึสุ ฯ “อมฺมา ราชา ทพฺพทฺธิกมฺมตฺถาย อิเม ถมฺเภ เตล-
 ปิโลตฺิกาหิ เวจาเปติ, ราชเคเห นาม สฺยุตฺตทฺยุตฺตํ ทฺุชฺชานํ, มา

เม สนฺติเก โหถ อมฺมาติ เอวํ วตฺวา ตา อาคตา คพฺเภ ปเวเสตฺวา
 ทวารานิ ปิทฺทิตฺวา พฺหิ ยนฺตํ ทตฺวา อาทิตฺโต ปฏฺจาย อคฺคิ
 ททฺนฺโต โอตฺริ ฯ สามาวตี ตาสํ โอวาทํ อทาสิ “อมฺหากํ อนมตฺคฺเค
 สํสาเร วิจฺรณฺตีณํ เอวํ อคฺคินา ฌายมานานํ อตฺตภาวานํ พุทฺธ-
 ฌาณนปี ปริจฺเจโท น สุกฺโร, อปฺปมตฺตา โหถาติ ฯ ตา, เคเห
 ฌายนฺเต, เวทนาปริคฺคหกมฺมฏฺจานํ มนสิกรโณตฺติโย, กาจิ ทฺตฺติยผลํ,
 กาจิ ตฺตฺติยผลํ ปาปฺณิสฺสุ; เตน วุตฺตํ “อถโข สมฺพหฺลฺลา ภิกฺขุ
 ปจฺจมาถตฺตํ ปิณฺฑปาทปฏฺฏิกฺกนฺตา, เยน ภควา, เตนุปฺสงฺกมฺีสฺสุ
 อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทฺิสฺสุ; เอกมฺนตฺตํ
 นิสฺสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจจํ ‘อิธ ภนฺเต รณฺโถ
 อุเทนสฺส อุยฺยานคตฺสฺส อนฺเตปฺริ ททฺมํ, ปญฺจ อิตฺถิสฺตานิ
 กาลกฺตานิ สามาวตีปฺมุขานิ, ตาสํ ภนฺเต อุปาสิกานํ กา คติ,
 โก อภิสฺมปฺราโยติ ฯ ‘สนฺเตตฺถ ภิกฺขเว อุปาสิกายो โสตาปฺนฺนา,
 สนฺติ สกทาคามินิโย, สนฺติ อนาคามินิโย, สพฺพา ตา ภิกฺขเว
 อุปาสิกายो อนิปฺผลา กาลกฺตาติ ฯ อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา
 ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

‘โมหสมฺพนฺธโน โลโก ภพฺพฐโปว ทิสฺสติ,
 อุปธิพฺนฺธโน พาโล ตมสา ปฺริวาริตฺโต
 สสฺสตี วิย ขายติ, ปสฺสโต นตฺถิ กิณฺจณฺนฺติ ฯ

พระเจ้าอุเทนลงโทษนางมาคันทิยากับพวก

(หน้า ๕๘-๖๐ เอลุจ ปน วตฺวา - ยาจิตฺ อตีตฺ อหริ:)

เอลุจ ปน วตฺวา “ภิกฺขเว สตฺตา นาม วฏฺฏเฐ วิจฺรนฺตา
 นิจฺจกํลํ อปฺปมตฺตา หุตฺวา ปุณฺณกมฺมเมว กโรนฺติ, ปมาทฺิโน
 หุตฺวา ปาปกมฺมํปี กโรนฺติ; ตสฺมา วฏฺฏเฐ วิจฺรนฺตา สฺขํปี
 ทุกํปี อนุภวฺนฺตีติ ธมฺมํ เทเสสิ ฯ ราชา “สามาวตฺิยา เคหํ กิร
 ฌายตีติ สฺตฺวา เวเคนาคจฺฉนฺโตปี อททฺฒํ สมฺปาปฺณิตฺุํ นาสกฺขิ,
 อาคนฺตฺวา จ ปน เคหํ นิพฺพาเปตฺวา อฺปฺปนฺนพลวโทมนสฺโส
 อมจฺจคนฺปรีวฺโต นิสฺีทิตฺวา สามาวตฺิยา คฺุณฺเ อฺนุสฺสรนฺโต “กสฺส
 นฺุ โข อิทํ กมฺมฺนฺติ จินฺเตตฺวา “มาคนฺทฺิยาย การิตฺุํ ภวิสฺสตีติ
 ญตฺวา “ตาเสตฺวา ปุจฺฉิยมาณา น กเถสฺสตี, สณฺิกํ อฺปาเยน
 ปุจฺฉิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา อมจฺเจ อหา “อมฺโภ อหํ อิตฺอ ปุพฺเพ
 อฏฺุจาย สมฺภูจาย อาสงฺกิตปฺริสงฺกิตฺอ ว โหมิ, สามาวตี เม นิจฺจํ
 โอตารเมว คเวสตี, สฺา กาลกตา; อิทานิ ปน เม จิตฺตํ นิพฺพุตฺุํ
 ภวิสฺสตี, สฺุเขน วสฺิตฺุํ ลภิสฺสามีติ ฯ “เกน นฺุ โข เทว อิทํ กมฺมํ
 กตฺนฺติ ฯ “มยฺิ สฺิเนเหเน เกนจฺิ กตฺุํ ภวิสฺสตีติ ฯ มาคนฺทฺิยา สมฺีเป
 จิตฺา ตํ สฺตฺวา “อณฺโณ โกจฺิ กาคฺุํ น สกฺขิสฺสตี มยา กตฺุํ,
 เทว อหํ จูพฺปีตรํ อาณาเปตฺวา กอาริสฺนฺติ อหา ฯ ราชา “ตํ
 จเปตฺวา อณฺโณ มยฺิ สฺิเนหสฺตฺอโต นาม นตฺถิ, ปสนฺโนสฺมิ, วรํ เต
 ทมฺมิ เทว, ตฺวํ อตฺตโน ฌาตฺิคณฺุํ ปกฺโกสาเปหฺีติ ฯ สฺา ฌาตฺิกานํ
 สาสนํ ปหฺิณฺนิ “ราชา มม ปสนฺโน วรํ เทติ, สฺีฆํ อากจฺฉตฺุติ ฯ
 ราชา อากตาคตานํ มหนฺตํ สกฺกการํ กอาริสฺิ ฯ ตํ ทิสฺวา ตสฺสา
 อณฺุฌาตกาปี ลลฺยจํ ทตฺวา “มยฺั มาคนฺทฺิยาย ฌาตฺิกาทิ อากจฺฉิสฺุ ฯ

ราชา เต สพฺเพ คาหาเปตฺวา ราชงฺคเณ นาภิปฺปมาเณ อาวาเณ
 ขนาเปตฺวา เต ตตฺถ นิสีทาเปตฺวา ปัสฺสุ ปุเรตฺวา อุปริ ปลาลํ
 วิกิราเปตฺวา อคฺคิ ทาเปสิ, จมฺมสฺส ททฺธกกาลे อยนงฺคเลหิ
 กสาเปตฺวา ขณฺฑาขณฺฑํ หีราหิรั การสิ ๗ มาคณฺฑิยาย สริโรตปิ
 ติจิเณเนว สตุเณน จมนจฺนญฺจาเนสุ มํสํ อุปฺปาเณตฺวา เตเลน ปกํ
 อุทฺธนํ อาโรเปตฺวา ปุเว วิย ปจาเปตฺวา ตเมว ขาทาเปสิ ๗

อถกทิวสํ ฐมฺมสภายํ ภิกฺขุ กถํ สมฺมฺจฺจาเปสฺสุ “อนนฺจจฺวิกํ
 วัต อาวุโส เอวรฺรูปาย สทฺธาสมฺปนฺนาย อุปาสิกาย เอวรฺรูปี
 มรณฺนติ ๗ สตุถา อากนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
 สนฺนิสินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา, อิมาย นามาติ วุตฺเต, “ภิกฺขเว อิมสฺมี
 อตฺตภาเว สามาวตีปฺมุขานํ อิตฺถินํ เอตํ อยฺยตํ, ปุพฺเพ กตกมฺมสฺส
 ปน ยุตฺตเมว เอตาหิ ลทฺธนฺติ วตฺวา, “กั ฆนฺเต เอตาหิ ปุพฺเพ
 กตํ, อาจิกฺขถ โนติ เตหิ ยาจิโต อตีตํ อาหาริ:

บุรพกรรมของพระนางสามาวดีกับบริวาร

(หน้า ๖๐-๖๑ อตีเต พาราณสียํ - พุทฺธนฺตเร ปุพฺพกมฺม)

อตีเต พาราณสียํ พุทฺธมฺมตฺเต รชฺชํ การเณเต, ราชเคเห
 นิพฺพุธํ อญฺจ ปจฺเจกพุทฺธา ภูณฺชนฺติ ๗ ปญฺจสตา อิตฺถิโย เต
 อุปฺญฺจหนฺติ ๗ เตสุ สตฺต ปจฺเจกพุทฺธา หิมวณฺตํ คจฺจนฺติ; เอโก,
 นทีตีเร เอกํ ตินคหนํ อตฺถิ, ฌานํ สมาปชฺชิตฺวา นิสีทิ ๗ อถกทิวสํ
 ราชา, ปจฺเจกพุทฺเธสุ คเตสุ, ตา อิตฺถิโย อาทาย นทียํ อุทกกีฬํ
 กิฬิตฺตํ คโต ๗ ตตฺถ ตา อิตฺถิโย ทิวสภาคํ อุทกํ กิฬิตฺวา อุตฺตริตฺวา
 สิตปีฬิตา ว อคฺคิ วิสิพฺเพตฺกกามา “อมฺหากํ อคฺคิกิรณฺญฺจานํ

โธโลเกยยาถาติ อปราปร วิจรนุติโย ตํ ตินคหนํ ทิสวา
 “ติณราสีติ สลยถาย ปริวาเรตฺวา จิตา อคฺคิ อํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ฌายิตฺวา ปตฺนฺเตสฺส, ปจฺเจกพฺพุทฺธํ ทิสวา “นฺนฺจฺมฺมฺห นฺนฺจฺมฺมฺห, รมฺโถ
 ปจฺเจกพฺพุทฺธํ ฌายติ, ราชา ถตฺวา อมฺเห นาเสสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส, สฺสฺสฺสฺสฺส นํ
 กริสฺสฺสฺสฺสฺส สพฺพา อิตฺโต จิตฺโต จ ทารุณิ อหริตฺวา ตสฺส อฺปฺริ
 ราสี กรีสุ ๕ มหา ทารุราสี อโหสิ ๕ อถ นํ อาลิมฺเปตฺวา “อิทานิ
 ฌายิสฺสฺสฺสฺสฺส สลยถาย ปกฺกมฺมีสุ ๕ ตา ปจฺมํ อสยเจตฺนิกา หุตฺวา
 อิทานิ กมฺมฺนา พชฺฉิมฺมีสุ, ปจฺเจกพฺพุทฺธํ ปน อนฺโตสฺมาปตฺตฺติยํ
 สกฺกฺสฺสฺสฺสฺสฺส ทารุณิ อหริตฺวา อาลิมฺเปตฺวาปี อฺสุมาการมตฺตํปี กาคฺตุ
 น สกฺโกนฺติ ๕ ตสฺมา โส สตฺตเม ทิวเส อฺจฺจาย ยถาสฺสํ อคฺมาสิ ๕
 ตา ตสฺส กมฺมฺสฺส กตฺตฺตา พหฺนุ วิสฺสฺสฺสฺสฺสฺส นิริเย ปจฺติวา
 ตสฺสฺส กมฺมฺสฺส วิปាកาวเสเสน อตฺตภาวสฺเต อิมินา ว นียาเมน
 เคเห ฌายมาเน ฌายิมฺมีสุ ๕ อิํ เอตาสํ ปุพฺพกมฺมฺนฺติ ๕

เอวํ วุตฺเต, ภิกฺขุ สตฺถารํ ปุจฺฉิมฺมีสุ “ขุขุชฺชุตฺตรา ปน ฆนฺเต
 เกน กมฺเมน ขุชฺชา ชาตา, เกน มหาปญฺญา, เกน โสตาปตฺตฺติผลํ
 อธิคฺตา, เกน ปเรสํ เปสฺนการิกา ชาตาติ ๕ ภิกฺขเว ตสฺสฺส
 รมฺโถ พาราณสิยํ รชฺชํ กรณกาเล เสว ปจฺเจกพฺพุทฺธํ โลกํ
 ขุชฺชชฺชาตุโก อโหสิ ๕ อเถกา อฺปฺนฺจฺจายิกา อิตฺถิ กมฺพลํ ปารุปีตฺวา
 สฺวณฺณสรกํ คเหตฺวา ‘อมฺหากํ ปจฺเจกพฺพุทฺธํ เอวญฺจ เอวญฺจ
 วิจรตฺติ ขุชฺชา หุตฺวา ตสฺส วิจรณการํ ทสฺเสสิ ๕ ตสฺส นิสฺสนฺเทน
 ขุชฺชา ชาตา ๕ เต ปน ปจฺเจกพฺพุทฺธํ ปจฺมทิวเส ราชา เคเห
 นิสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปตฺเต คาหาเปตฺวา ปายาสสฺส ปุเรตฺวา ทาเปสิ,

อุณหปายาสส ปุเร ปตเต ปจเจกพุทธา ปริวตเตตวา ปริวตเตตวา
 คณฺหนฺติ ฯ สา อิตฺถิ เต ตถา กโรนฺเต ทิสฺวา อตฺตโน สนฺตกาณิ
 อฏฺฐ ทนฺตวลยานิ ทตฺวา ‘อิธ จเปตฺวา คณฺถาติ อาท ฯ เต
 ตถา กตฺวา ตํ โอลฺเกสฺสุ. สา เตสํ อธิปฺปายํ ญตฺวา ‘นตฺถิ ฆนฺเต
 อมฺหากํ เอเตหิ อตฺโถ, ตุมฺหากญฺเวย ตานิ ปริจฺจตฺตานิ คเหตุวา
 คจฺจนฺตาติ อาท ฯ เต คเหตุวา นนฺทมฺลกปฺพฏารํ อคฺมํสุ ฯ อชฺชปี
 ตานิ วลฺยานิ อโรคาเนว ฯ สา ตสฺส กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน อิทานิ
 ติปิฏฺกธฺรา มหาปญฺญา ชาตา ฯ ปจเจกพุทฺธานํ กตฺตอฺปฏฺจาน-
 นิสฺสนฺเทน โสตาปตฺติผลํ ปตฺตา ฯ อิทมฺสฺสา พุทฺธนฺตเร ปุพฺพกมฺมํ ฯ

บุรพกรรมของนางชุชชุตตรา

(หน้า ๖๑-๖๒ กสฺสปสฺมาสมฺพุทฺธสฺส กาลเ - อิมฺา คธา อภาสิ)

กสฺสปสฺมาสมฺพุทฺธสฺส กาลเ ปน เอกา พาราณสีเสฏฺฐิโน ธีตา
 วฑฺฒมานกจฺฉายาย อาทาสํ คเหตุวา อตฺตานํ อลงฺกโรนฺตี นิสฺสิทิ ฯ
 อถสฺสา วิสฺสาสิกา เอกา จีณฺสาวา ภิกฺขุณี ตํ ทฏฺฐํ อคฺมาสิ ฯ
 ภิกฺขุณีโย หิ จีณฺสาวาปี สายณฺหสมเย อฺุปฏฺจากฺกุลานิ ทฏฺฐกามา
 โหนฺติ ฯ ตสฺมี ปน ขณฺเ เสฏฺฐิจิธิตาย สนฺติเก กาจิ เปสฺนการิกา
 นตฺถิ ฯ สา “วนฺทามิ อยฺเย เอตํ ตาว เม ปสาธนเปพิกํ คเหตุวา
 เทถาติ อาท ฯ เถรี จินฺเตสิ “สจฺสฺสา อิมํ คณฺหิตฺวา น ทสฺสามิ,
 มยิ อาฆาตํ กตฺวา นირเย นินฺพตฺติสฺสติ; สเจ ปน ทสฺสามิ, ปฺรสฺส
 เปสฺนการิกา หุตฺวา นินฺพตฺติสฺสติ; นირยสนฺตาปโต โจ ปน ปฺรสฺส
 เปสฺนภาโว ว เสยฺโยติ ฯ สา อนฺุทํ ปฏฺิจจ ตํ คเหตุวา ตสฺสา
 อทาสิ ฯ ตสฺส กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน ปเรสํ เปสฺนการิกา ชาตาติ ฯ

ปุณฺเฑทิวสํ ภิกขุ ฐมฺมสภายํ กถํ สมฺมุจฺจาเปตฺถุ “สามาวตีปฺมุขา
 ปญฺจสตา อิตฺถิโย เคเห อคฺคินา ฉายีสุ, มาคนฺทียาย ฌาตกา อุปริ
 ปฺลาตคฺคิ ทตฺวา อยนฺจเลหิ ภินฺนา, มาคนฺทียา ปกฺกฏจิตฺเตเลน
 ปกฺกา, เก นฺุ โข เอตฺถ ชีวนฺติ นาม, เก มตา นามาทิ ฯ สตุถา
 อาคนฺตฺวา “กาย นฺุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺิสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา,
 “อิมาย นามาทิ วุตฺเต, “ภิกฺขเว เยเกจิ ปมตฺตา, เต วสุสสํ
 ชีวนฺตปิ มตาเยว นาม; เย อปฺปมตฺตา, เต มตาปิ ชีวนฺติเยว;
 ตสฺมา มาคนฺทียา ชีวนฺตีปิ มตาปิ มตาเยว นาม สามาวตีปฺมุขา
 ปญฺจสตา อิตฺถิโย มตาปิ ชีวนฺติเยว นาม; น หิ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตา
 มรฺนฺติ นามาทิ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

ความไม่ประมาทเป็นเครื่องถึงอมตะ

(หน้า ๖๓-๖๔ อปฺปมาโท อมตํ ปทํ - น มียนฺติเยว นาม ฯ)

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ	ปฺมาโท มจฺจุโน ปทํ;
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ;	เย ปมตฺตา ยถา มตา;
เอตํ วิเสสโต ลตฺวา	อปฺปมาทมฺหิ ปญฺชิตฺตา
อปฺปมาเท ปโมทฺนฺติ	อริยานํ โคจเร รตา;
เต ฉายิโน สาทติกา	นิจฺจํ ทพฺพปรกฺกมา
มุสฺสนฺติ ธีรา นิพฺพานํ	โยคกฺุเขมฺมํ อนุตฺตรนฺติ ฯ

ตตฺถ อปฺปมาโทติ: ปทํ มหนฺตํ อตฺถํ ทีเปติ มหนฺตํ อตฺถํ
 คเหตุวา ติฏฺฐติ ฯ สกลํปิ หิ เตปิฏฺกํ พุทฺธวจนํ อหริตฺวา กถิมานํ
 อปฺปมาทเมว โอตฺรติ, เตน วุตฺตํ “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ
 ชงฺกลานํ ปาณานํ ปทชาตานิ, สพฺพานิ ตานิ หตฺถิปเท สโมธานํ

คจฉนติ, หตถิปทํ เตสํ อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ, มหฺนตฺตฺเตน; เอวเมว
 โข ภิกฺขเว เยเกจิ กุสลา ฐมา, สพฺเพเต อปฺปมาทมูลกา
 อปฺปมาทสโมสฺรณา, อปฺปมาโท เตสํ ฐมานํ อคฺคมกฺขายตีติ ฯ
 โส ปเนส อตฺถโต สติยา อวิปฺปวาโส นาม, นิจฺจํ อุปฺภูจิตาย
 สติยา เจตํ นามํ ฯ **อมตํปทฺนติ:** อมตํ วุจฺจติ นิพฺพานํ, ตถฺหิ
 อชาตตฺตา น ชียติ, น มียติ, ตสฺมา อมตฺนฺติ วุจฺจติ; ปชฺชนฺติ
 อิมินาติ ปทํ, อมตํ ปาปฺณฺตีติ อตฺถโธ; อมตสฺส ปทํ อมตํปทํ,
 อมตสฺส อธิคฺมฺปาโยติ วุตฺตํ โหติ ฯ

ปมาโทติ: ปมชฺชนภาโว ฯ มุจฺจสจฺจสฺงขาตสฺส สติยา
 โวสสคฺคสฺเสตํ นามํ ฯ **มจฺจฺโนติ;** มรณสฺส ฯ **ปทฺนติ:** อุปาโย
 มคฺโค ฯ ปมตฺโต หิ ชาตี นาทิวตฺตติ, ชาโตปิ ชียติ เจว
 มียติ จาติ ปมาโท มจฺจฺโน ปทฺนนาม โหติ มรณํ อุปเนติ ฯ

อปฺปมตฺตา น มียนฺตีติ: สติยา สมฺนฺนาคตา หิ อปฺปมตฺตา
 “น มรณฺติ อชฺรามรา โหนตีติ น สลฺลภฺเขตฺตพฺพา, น หิ โภจิ สตฺโต
 อชฺรามโร นาม อตฺถิ; ปมตฺตสฺส ปน วุจฺจฺนฺนาม น ปริจฺฉินฺนํ;
 อปฺปมตฺตสฺส ปริจฺฉินฺนํ; ตสฺมา ปมตฺตา ชาติอาทีหิ อปริมุตฺตตฺตา
 ชีวนฺตาปี มตาเยว นาม, อปฺปมตฺตา ปน อปฺปมาทลฺกฺขณํ วทฺตฺตฺวา
 จิปปํ มคฺคผลานิ สจฺฉิกตฺวา ทฺตฺติยตฺตฺติยอตฺตภาเวสุ น นิพฺพตฺตฺนฺติ;
 ตสฺมา เต ชีวนฺตาปี มตาปี น มียนฺติเยว นาม.

แก้อรธ

(หน้า ๖๔-๖๖ เย ปมตฺตา ยถา — สามาวตี วตฺถุ ฯ)

เย ปมตฺตา ยถา มตฺตาติ: เย ปน สตฺตา ปมตฺตา เต
ปมาทมรณน มตตฺตา ยถา ชีวิตินุทริยุปจฺเจเทน มตา ทารุกุ-
จนฺธสทิสฺสา อปคตวิญญาณา ตเถว โหนฺติ; เตสํปี หิ มตานํ วิย
คทฺถุจํจํ ทาว “ทานํ ทสฺสาม สีสํ รกฺขิสฺสาม อุโปสถกมมํ
กริสฺสามาติ เอกจิตฺตํปี น อุปฺปชฺชติ, ปพฺพชิตานํปี “อาจริยุปชฺฌาย-
วตฺตาทีนํ ปุเรสฺสาม ชฺฐตงฺคานํ สมหายิสฺสาม ภาวนํ วทฺมุสฺสามาติ
เอกจิตฺตํปี น อุปฺปชฺชติ, มเตน เต กีนานาภรณา ว โหนฺติ; เตน
วตฺตํ “เย ปมตฺตา ยถา มตฺตาติ อตฺถโ ๑

เอตํ วิเสสโต ฌตฺวาติ: ปมตฺตสฺส วฏฺฏโต นิสฺสรณํ นตฺถิ,
อุปฺปมตฺตสฺส อตฺถีติ เอตํ วิเสสโต ชานิตฺวา ฯ เก ปน เอตํ
วิเสสํ ชานนฺตีติ ๑ อุปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตาติ: เย ปณฺฑิตา เมธาวิโน
สปรฺปลญา อตฺตโน อุปฺปมาเท จตฺวา อุปฺปมาทํ วทฺมุสฺสนติ, เต
เอตํ วิเสสการณํ ชานนฺติ ๑ อุปฺปมาเท ปโมทนฺตีติ: เต เอวํ
ฌตฺวา ตสฺมึ อตฺตโน อุปฺปมาเท ปโมทนฺติ ปหฺนิตฺมฺหา ตฺถุจฺปทฺถุจ
โหนฺติ ๑ อริยานํ โคจเร รตฺตาติ: เต เอวํ อุปฺปมาเท ปโมทนฺตา
ตํ อุปฺปมาทํ วทฺมุสฺสนติ อริยานํ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธสวากานํ โคจร-
สงฺขาเต จตฺตสฺติปฺญจานาทีเกเท สตฺตตฺตีสโพิธิปกฺกชฺยธมฺเม นววิเช
โลกุตฺตรธมฺเม จ รตา อภฺริตา โหนฺตีติ อตฺถโ.

เต ฌายินฺติ: เต อุปฺปมตฺตา ปณฺฑิตา “อฏฺฐสฺมาปตฺติ-
สงฺขาเตน อารมฺมณฺุปนฺนิชฺฌาเนน วิปฺสฺสนามคฺคผลสงฺขาเตน ลกฺขณฺุ-
ปนฺนิชฺฌาเนน จาติ ทฺพพิเรนฺปิ ฌาเนน ฌายินฺ ๑ สาทติกาติ

อภินิวกษมนโต ปฏฺจาย ยาว อรหตฺตปฺปตฺตา สตตํ ปวตฺตกายิกเจตฺติก-
วิริยา ฯ นิจฺจํ ทพฺหปรกฺกมาติ ยนฺตํ ปุริสตุถาเมน ปุริสวิริเยน
ปุริสปรกฺกเมน ปตฺตพฺพํ, น ตํ อปาปฺณิตฺวา วิริยสฺส สณฺจัน
ภวิสฺสตีติ เอวรูปเณ วิริเยน อนฺตรา อนฺสกุทฺวา นิจฺจํ ปวตฺเตน
ทพฺเหน ปรกฺกเมน สมนฺนาคตา ฯ พุสฺสนตีติ: เอตฺถ เทว พุสฺนา
ถาณพฺพฺสนา วิปากพฺพฺสนา ฯ ตตฺถ จตฺตารโ มคฺคา ถาณพฺพฺสนา นาม ฯ
จตฺตาริ ผลานิ วิปากพฺพฺสนา นาม ฯ เตสฺส อธิ วิปากพฺพฺสนา อธิปฺเปตา ฯ
อริยผลเณ นิพฺพานํ สจฺฉิกโรนฺตา อีธา ปณฺทิตา วิปากพฺพฺสนาย
นิพฺพานํ สจฺฉิกโรนฺติ ฯ โยคกฺเขมํ อนฺตฺตรนฺติ: เย จตฺตารโ โยคา
มหาชนํ วมฺเณ อีสีทาเปนฺติ เตหิ เขมํ นิพฺภยํ สพฺเพหิ โลกีย-
โลคฺตฺตรมฺเมหิ เสฏฺฐจตฺตา อนฺตฺตรนฺติ ฯ

เทสฺนาปริโยसानเ พหุ โสตาปฺนฺนาทโย อเหตุํ ฯ เทสฺนา
มหาชนสฺส สาคฺตฺติกา ชาตฺตาติ ฯ

สามาวตี วตฺถุ ฯ